

SANASTOKESKUS TSK • TERMINOLOGICENTRALEN TSK

Muutoksia ilmassa,
selvyyttä sotilassanastoon,
psykiatria ja terminologiaa,
toukka vai tunnisteväline?,
käännösteknologiaa,
Terminologiguiden,
muuraustöissä...

3 | 2004

TERMINFO

THE FINNISH TERMINOLOGY CENTRE TSK

TERMIINFO

25. vuosikerta • numero 3 | 2004

JULKAISIJA Sanastokeskus TSK ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Anu Ylisalmi
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Marja Hamilo, Jukka Ihanus,
Lena Jolkkonen, Arto Leinonen, Ari Muhonen,
Ari Penttilä, Antti Rainio, Mikael Reuter,
Seija Suonuuti
PAINOPAIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2004
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Asemapäällikönkatu 7, 00520 Helsinki
puh. (09) 8689 700
faksi (09) 8689 7070
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET
<http://www.stellatum.fi>
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Kuoppamäentie 3 A, 33800 Tampere
puh. (03) 225 1948
faksi (03) 225 1955
tilaaajapalvelu@stellatum.fi

TILAUSHINNAT SUOMESSA
Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 33 €
Kestotilaus (6 kk) 18 €
Määräaikaistilaus (12 kk) 37 €
Irtonumero 10 €

TILAUSEHTO
Hinnat ovat voimassa Suomessa. Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjakso kerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 €. Tilausehdot löytyvät jokaisesta lehden numerosta. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oy:n ulkopuolelle.

IRTONUMEROMYYNTI
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Muutosta ilmassa <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Antti Rainio – navigoinnin asiantuntijaa kiinnostaa myös kielen kartoitus <i>Hanna Haapasalo</i>	4
Suomi–ruotsi–suomi-sotilassanakirja tuo apua viestintään <i>Ritva Eskola</i>	7
Muuraustöissä Sanastokeskuksessa <i>Hanna Haapasalo</i>	9
Terminologiharjoittelijan arkea – palontorjuntaa ja termiharavointia <i>Mari Junkkari</i>	10
Psykiatria ja terminologiaa <i>Johanna Ketola & Päivi Peltoniemi</i>	11
Ajankohtaista sosiaali- ja terveyssektorin termityössä <i>Matti Ojala</i>	13
Toukka vai tunnisteväline? Tietoturvan termisuosituksia <i>Mari Suhonen</i>	14
Leppoisasti käännösteknologiaa Savonlinnassa <i>Sirpa Suhonen</i>	18
Termiharava	20
Kirjallisuutta	21
Summaries	24

Lukijapalautetta voi lähettää Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMIINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/fi/ti/>

SANASTOKESKUKSEN YHTEYSTIEDOT
osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
<http://www.tsk.fi>
Internet

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)
puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Muutosta ilmassa

Tekniikan Sanastokeskuksen keväällä pidetyssä vuosikokouksessa päätettiin muuttaa TSK:n nimeä ja hyväksyä yhdistyksen jäseniksi yhteisöjen lisäksi myös yksityishenkilöitä. Yhdistysrekisteri hyväksyi nämä sääntömuutokset elokuun lopussa.

Valppaimmat lukijat ovat jo ehtineet huomata, että yhdistyksen uusi nimi on *Sanastokeskus TSK ry*, ruotsiksi *Terminologicalcentralen TSK rf*. Tuttavallisemmin käytetään edelleen pelkkää TSK:ta molemmilla kotimaisilla, kuten myös muillakin kielillä. Vaikka nimenmuutos on maltillinen, se koettiin tarpeelliseksi, koska TSK toimii nykyisin näkyvästi useilla eri erikoisalalla, ei pelkästään tekniikan eri osa-alueilla. Sanastotyötä on viime vuosina tehty muun muassa pankki- ja rahoitusosalalla, ympäristöalalla, sosiaali- ja terveydenhuollon alalla sekä työsuojelualalla. Uusi nimi kuvaa paremmin nykyistä toimintaa ja on siis terminologian omaa termistöä käyttäen läpikuultavampi. Uuden nimen toivotaan myös helpottavan Sanastokeskuksen palveluiden tarjoamista muille kuin tekniikan erikoisaloille, vähentämättä kuitenkaan TSK:n tunnettua ja arvostusta tekniikan aloilla.

Toinen merkittävä sääntömuutos koskee yhdistyksen jäsenyyttä. Muutoksen myötä mahdollistetaan, että yhteisöjen lisäksi TSK:n jäseniksi voivat liittyä myös sanastotyöstä kiinnostuneet yksityishenkilöt. Muutoksella pyritään laajentamaan ja monipuolistamaan TSK:n jäsenkuntaa ja samalla nostamaan ideologia jälleen kunniaan. Usein sanastotyön ja kielten hyväksi tehty työ tehdään henkilökohtaisen kiinnostuksen takia, oman varsinaisen toimenkuvan ohessa. Ellei yrityksellä tai yhteisöllä kuitenkaan ole riittävästi motivaatiota liittyä TSK:n jäseneksi, henkilöjäsenyys tarjoaa mahdollisuuden olla mukana aitiopaikalla seuraamassa alan kehitystä ja tapahtumia.

Nyt on monta hyvää syytä liittyä Sanastokeskuksen jäseneksi. Jokainen, joka liittyy jäseneksi, saa Terminfo-lehden jäsenetuna. Lisäksi kaikki jäsenet saavat TSK:n toimistolta tuoreita kuulumisia neljä kertaa vuodessa jäsenkirjeiden kautta, kutsun jäsenkokouksiin sekä tuntevan alennuksen TSK:n järjestämistä kurseista. Termipalvelu on sitä vastoin edelleen vain yhteisöjäsenten etu. Henkilöjäsenyyttä voi anoa vaikka heti, jäsenmaksuja emme peri tältä vuodelta. Ensi vuoden jäsenmaksuksi on ehdotettu 50 euroa, syksyn jäsenkokous tekee siitä päätöksen.

TSK:n nimenmuutos ja sääntöuudistus astuvat voimaan sopivasti TSK:n 30-vuotisjuhlien kynnyksellä. Tämän lehden ilmestyessä juhlaseminaariin 6. lokakuuta on vain pari viikkoa aikaa, joten juhlakuume on jo korkealla.

Hyvää syksyä toivottaen

Lena Jolkkonen

Lena Jolkkonen
lena.jolkkonen@tsk.fi
päätoimittaja

Antti Rainio – navigoinnin asiantuntijaa kiinnostaa myös kielen kartoitus

4

Hanna Haapasalo

Navinova Oy:n koordinaattori ja Sanastokeskuksen hallituksen jäsen *Antti Rainio* ymmärtää sanastotyön merkityksen. Henkilökohtaisen navigoinnin ala kehittyy nopeasti, ja paikannustekniikka sekä erilaiset paikannukseen perustuvat palvelut ovat tulleet lyhyessä ajassa lähelle ihmisten arkea. Kokemus nuoren alan erikoiskielestä on osoittanut, että sanastotyön avulla ehkäistään viestinnällisiä ongelmia, ja samalla onnistutaan jopa säästämään rahaa.

Työtä navigoinnin parissa

Rainio on koulutukseltaan diplomi-insinööri. Kartat ovat viehättäneet häntä pienestä pitäen, joten pääaineekseen Teknillisessä korkeakoulussa hän valitsi maanmittauksen. Kiinnostus karttoihin säilyi, ja ennen nykyisiä tehtäviään Rainio työskenteli pitkään Maanmittauslaitoksessa. 1990-luvun puolivälissä hän siirtyi vauhdittamaan tietoyhteiskuntakehitystä valtiovarainministeriöstä käsin ja visioimaan sen kehittämisen mahdollisuuksia projektipäällikkönä Sitran johtamassa tietoyhteiskuntastrategiatyössä.

Ajatus henkilökohtaisen navigoinnin NAVI-ohjelmasta syntyi keväällä 1998, ja siitä tulikin yksi tietoyhteiskuntastrategian ehdottamista seitsemästä kansallisesta kärkihankkeesta. Hankkeen suunnitteluun osallistui varsin laaja joukko asiantuntijoita alan yrityksistä ja julkiselta sektorilta. "Henkilökohtaisen navigoinnin NAVI-ohjelma oli hyvin fokusoitu hanke, sen suunta oli selvillä jo varhaisessa vaiheessa. Näin päätettiin ehdottaa kolmivuotisen ohjelman käynnistämistä", Rainio muistelee alkuvaiheita hankkeessa, jonka koordinaattorina hän toimi.

Kirjoittajasta:

Vaasan yliopistossa suomen kieltä opiskeleva Hanna Haapasalo oli alkukesän ajan Sanastokeskuksessa korkeakouluharjoittelijana.

Antti Rainio työskentelee Navinova Oy:n koordinaattorina.

NAVI-ohjelman johtoryhmään kuuluivat muun muassa liikenne- ja viestintäministeriö, Tekes, Sitra sekä joukko matkaviestinnän keskeisiä yrityksiä alkaen Nokiasta. Ohjelman tarkoituksena oli kehittää ja kokeilla erilaisia paikannuspalveluita, paikantavia matkaviestimiä ja opastus-palveluja ottaen huomioon kuluttajien tarpeet ja tekno-logian asettamat rajoitukset.

Tämän projektin pohjalta syntyi itsenäinen NAVI-verkosto, joka on yrityksiä tukeva mobiilipaikannuksen yhteistyöfoorumi. Verkosto jatkaa toimintaansa edelleen NAVI-ohjelman loputtua vuonna 2002, ja sen jäseninä on tällä hetkellä yrityksiä, tutkimuslaitoksia, korkeakouluja ja julkisen sektorin osapuolia.

Uusin yhteistyöfoorumi, jonka koordinaattorina Rainio toimii, on ITS Finland. Verkoston tarkoituksena on hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa liikenteessä. Nykyistä työtään verkostojen rakentamisessa Rainio kuvaa laajaksi: "Verkoston tehtävänä on tukea yrityksiä. Hankimme yri-

tyksille tärkeää tietoa Internetistä ja muista tietolähteistä, ja näin pidämme yritykset ajan tasalla muun muassa paikannusteknologian palveluiden globaalista kehityksestä. Teemme myös katsauksia markkinoiden kehittymisestä ja hahmotamme yhdessä tulevaa kehitystä. Tärkeää on saattaa osapuolet yhteisiin hankkeisiin, joita kukaan ei yksin voisi viedä läpi."

Kielen kartoitusta ja järjestelmäarkkitehtuuria

Rainion mukaan sanastotyön tarve nopeasti kehittyvällä ja leviävällä alalla tiedostettiin: "Jo NAVI-ohjelman suunnitteluvaiheessa oli selvillä, että sanastotyö on osa kokonaisuutta. Ensin täytyi kuitenkin kartoittaa sanastotyön tarve ja sen pohjalta päättää, toteutetaanko sanasto."

Keväällä 2001 NAVI-ohjelman johtoryhmä päätti tuottaa henkilökohtaisen navigoinnin ja paikannuksen alan sanaston yhdessä Sanastokeskuksen kanssa. "Sanastoa uudella alalla tarvittiin, koska paikannusteknologian uskottiin tulevan laajasti kuluttajien käyttöön. Paikannus-sanasto on tarkoitettu ensisijaisesti paikannuksen ammattilaisille, mutta myös toimittajille, tiedottajille ja kääntäjille. Heidän kauttaan sanasto leviää suuremmalle joukolle ihmisiä, ja suositeltavat termit vakiintuvat käyttöön", Rainio erittelee.

Rainio piti selvänä päätöksenä Sanastokeskuksen valintaa yhteistyökumppaniksi: "Tässä tapauksessa ei ollut tarvetta etsiä muita vaihtoehtoja eikä kilpailuttaa hanketta. Sanastokeskuksen toiminta oli minulle ennalta tuttua. Olin myös aiemmin osallistunut Terminologicentrum TNC:n järjestämään sanastotyön seminaariin kansainvälisen standardoinnin yhteydessä."

Paikannus-sanaston tavoitteena oli luoda uutta terminologiaa ja antaa suositukset suomenkielisestä ammattitermistöstä. Rainio piti sanastotyöhankkeessa erityisen tärkeänä luoda täsmällisiä suomenkielisiä vastineita englanninkielisille termeille. Uudet termit muodostettiin yleensä yhdys-sanoista. "Alalla on toki myös vanhoja suomenkielisiä termejä. Tällaisia ovat esimerkiksi yleiskielestäkin tutut termit *seuranta* ja *jäljitys*, jotka paikannuksen alan käsitteinä piti kuitenkin määritellä", Rainio kertoo.

Rainio tietää käytännön sanastotyön olevan välillä työlästä ja aikaa vievää. Sanastoryhmä kokoontui keskustelemaan termeistä noin kerran kuussa, ja usein kokoukset saattoivat kestää kokonaisen päivän. Sanastokeskuksen ja NAVI-ohjelman työryhmän yhteistyö tuotti kuitenkin

hedelmää: *Paikannus-sanasto* (TSK 30) ilmestyi kesäkuussa 2002. Paikannus-sanastossa on noin sata käsitettä ja kymmenen käsittekaaviota havainnollistamassa käsitteiden välisiä suhteita.

Sanastotyössä mukanaoloa Rainio kuvaa antoisaksi ja opettavaiseksi kokemukseksi: "Kun teknologia kehittyi koko ajan, täytyy kehittää myös uusia termejä. Alalla on paljon uutta, mikä vaatii määrittelyä. Olen usein kutsunutkin sanastotyötä eräänlaiseksi järjestelmäarkkitehtuuriksi, jonka avulla alan tietojärjestelmä tunnustetaan ja määritellään."

Sanastotyö tunnetuksi

Nyt, muutama vuosi Paikannus-sanaston ilmestymisen jälkeen, voi kysyä, ovatko käyttäjät löytäneet sanaston ja ovatko suositeltavat termit vakiintuneet käyttöön. Hetken mietittyään Rainio muistaa esimerkin: "Satuin näkemään televisiosta paikannukseen liittyvän mainoksen, ja ainaakaan siinä käytetty kieli ei ollut ristiriidassa sanaston kanssa."

Rainio ottaa esille viimesykyisen eduskunnan Tietosuojalain lakiehdotuksen: "Lakiehdotuksessa käytettiin virheellisesti *paikkatieto*-sanaa suositeltavampien *sijaintitieto* ja *paikannustieto* sijasta. Taustalla oli kääntäjän erehdys EU-direktiivissä. Sanastokeskus teki asiasta muutosehdotuksen eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle tuloksetta. On tärkeää, että alueella, jolle ollaan valmistelemassa lainsäädäntöä, tulisi sanastotyö tehdä huomattavasti aikaisemmin. Tämä on ehdottoman tärkeää, jotta vastaavan kaltaisilta ongelmallisilta tapauksilta säästyttäisiin."

Rainio on ollut Sanastokeskuksen hallituksen jäsen syksystä 2003 lähtien. Tässä tehtävässään hän kokee erityisen tärkeänä sanastotyön tunnetuksi ja huomatuksi tekemisen: "Hallituksen jäsenenä haluan vaikuttaa eri instituutioihin ja osapuoliin sanastotyön hyväksi. Sanastotyö tulisivin ottaa huomioon entistä enemmän erilaisissa projekteissa ja ohjelmavalmistelussa. Ihmisten täytyisi ymmärtää, että sanastotyön avulla voidaan välttää viestintäongelmia ja näin säästetään rahaa."

Rainion mukaan sanastotyöstä on hyötyä myös oman alan tuntemiseen: "Opin paljon uutta ollessani mukana sanastoa valmistamassa. Kun joudutaan miettimään esi-merkiksi, mitä eroa asioilla on, ja miksi tarvitsemme eri termejä, opitaan tuntemaan alan rakenne ja viitekehys."

Suomen kieli itsetuntokysymys

Miten diplomi-insinööri sitten kiinnostui kielestä? Rainio kertoo kiinnostuksen kieleen heränneen jo nuorena. Perheen äiti oli äidinkielenopettaja, ja tästä johtuen lapsuudenkodissa kieli oli tärkeässä asemassa – siihen kiinnitettiin huomiota ja sillä leikittiin. "Harrastin kotona verbaaliakrobatiaa ja kiistelin veljeni kanssa. Kotoa opittu innostus kieleen on säilynyt", Rainio muistelee varhaisimpia kosketuksiaan kieleen.

"Koen tekeväni omassa työssänikin sanastotyötä, vaikka välillä huomaamattani. Kirjoittaessani NAVI-verkoston tiedotteita pyrin käyttämään kieltä mahdollisimman ekonomisesti, suosin lyhyitä taivutusmuotoja pitkien sijaan. Kielen ja viestinnän on oltava tehokasta, jotta väärinymmärtämisen mahdollisuus karsitaan mahdollisimman pieneksi. Olen usein joutunut selittämään uusia käsitteitä ja luomaan tilapäismuodosteita. Yritän myös juurruttaa tiettyjä ilmauksia ihmisten kielenkäyttöön", Rainio kertoo työstään.

Jo ennen Paikannussanastohanketta Rainio oli tunnustellut sanastohankkeita, jotka eivät kuitenkaan johtaneet mihinkään rahoituksen puuttuessa. Rainiolla on selkeä käsitys siitä, millaisia termejä hän haluaa työssään käyttää: "Hyvä termi on itsestään selvä, vähän vääriä assosiaatioita synnyttävä. Termin pitää tuntua käytössä hyvältä ja olla suomenkielinen."

Rainio ei usko henkilökohtaisen navigoinnin ja paikannuksen kielen eroavan suuresti muista erikoiskielistä. Alalla ollaan läheisesti tekemisissä tekniikan kanssa, joten kieli pyrkii olemaan eksaktia. Kuten muissakin tek-

niikan alan erikoiskielissä, englannin kielen käyttöala on laaja ja termit ovat usein englannin kielestä lainattuja. "Suomessakin alan asiantuntijat puhuvat usein keskenään englantia. Englantia on helpompi käyttää, ja erilaiset raportitkin on usein kirjoitettu englanniksi. NAVI-verkoston jäsenille lähettämämme tiedotteet ovat kuitenkin suomeksi, vaikka se tietäisikin lisää työtä. Olen saanut palautetta, että onpa kiva, kun voidaan välillä käyttää suomen kieltä!", Rainio kertoo.

Rainiolla on vahva näkemys suomen kielen asemasta ja tärkeydestä: "Suomen kieli on arvo sinänsä, ja sitä tulee kehittää sekä suojella. Sanastotyö on osa tätä suomen kielen ja isänmaan eteen tehtävää työtä. Kieli on itsetuntokysymys, kun olemme suomalaisina kansakuntien areenalla."

Navigointia maalla ja merellä

Koordinaattorin työpäivä on kiihkeimmillään NAVI-verkoston tukemista sähköpostin avulla. Vuosien varrella Rainio on huomannut, että työpäivästä yhä pienempi osa kuluu puhelimesta puhumiseen, kommunikointi hoidetaan useimmiten sähköpostitse tai kokouksissa. Rauhallisimmillaan Rainion työ on tulevaisuuden pohtimista, sen suunnittelua ja dokumentointia.

Navigointia Rainio ei malta jättää harrastuksissaan. Karttoja ja paikannuspalveluita tarvitaan myös merellä, sillä vapaa-aika kuluu veneillen. Venematkoja hän on tehnyt saaristossa, Saimaalla ja Ruotsissa. Miehistönä Rainiolla on kolme poikaa.

YHTEINEN KIELI YHDISTÄÄ

Tervetuloa Sanastokeskuksen 30-vuotisjuhlaseminaariin

keskiviikkona 6.10.2004 klo 13.30–18.00.

Seminaari järjestetään hotelli Arthurin tiloissa (Vuorikatu 19, 00100 HELSINKI).

Osallistumismaksu 25 euroa kulujen kattamiseksi.

Ilmoittautumiset 21.9.2004 mennessä Anu Ylisalmelle,

puh. (09) 2709 1060, faksi (09) 608 859 tai s-posti anu.ylissalmi@tsk.fi.

Tarkempia tietoja TSK:n WWW-sivuilla <http://www.tsk.fi>.

Suomi–ruotsi–suomi-sotilassanakirja tuo apua viestintään

Ritva Eskola

Syksyllä ilmestyy suomi–ruotsi-kieliparin ensimmäinen nykyaikainen ja laaja sotilasalan sanakirja, sähköinen *Suomi–ruotsi–suomi-sotilassanakirja*. FM Ritva Eskolan ja eversti *Olof Thodénin* Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskuksen (PvKK) toimeksiannosta laatimassa sanakirjassa on yli 10 000 hakusanaa suomesta ruotsiksi ja ruotsista suomeksi.

Sotilassanakirjan tarve

Kansainvälisen sotilaallisen yhteistyön merkitys Suomen turvallisuuspolitiikassa on lisääntynyt. Lähes viikoittain saamme median välityksellä tietoja monipuolisesta ja laajasta sotilaallisesta yhteistyöstä Ruotsin kanssa. Tämä yhteistyö on lisännyt ruotsin kielen käyttötarvetta myös ruotsinkielisen Uudenmaan Prikaatin ulkopuolella. Jo 1990-luvun alussa oli noussut esiin ajantasaisen, kattavan Suomi–ruotsi–suomi-sotilassanakirjan tarve koko puolustusvoimissa. Näistä lähtökohdista Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus ja sanakirjan tekijät sopivat vuonna 1996 Suomi–ruotsi–suomi-sotilassanakirjan laatimisesta.

Olimme myös käytännön työssä todenneet uuden sanakirjan tarpeen. Käytössä oli vain muutamia, osin vanhentuneita sanastoja. Kääntäjänä olin jatkuvasti törmännyt siihen, ettei termejä löytynyt tai vastineeksi löytyi useampia, joista arvailemalla saattoi valita oikean tai siten väärän. Pelkät termivastineet eivät siis yleensä riitä ymmärrettävän tekstin laatimiseen ja tämä muodostuikin yhdeksi tärkeäksi kriteeriksi sanakirjan muotoa mietittäessä.

Sanakirjan laatiminen

Aineistoa sanakirjaa varten keräsimme muun muassa käytettävissä olevista ohjesäännöistä, ohjeista, erilaisista sanastoista, tietoteoksista, sotilasaikakauslehdistä ja lehtiartikkeleista. Suuri merkitys oli Ruotsin puolustusvoimien määritelmäkoelmalla *NOMEN 1998-08-14*, jonka käyttöön tekijöillä oli lupa. Nämä määritelmät on merkitty sanakirjaan (ruotsr)- tai (Ruots)-lyhenteellä. Kaikki lainaukset eivät kuitenkaan ole suoria, vaan niitä on saatettu muokata myös Suomen oloihin sopiviksi. Tavoitteenamme on ollut konkretisoida termit esimerkkien ja määritelmien avulla. Monet termit ovat vaatineet tuntien

työn käänkösvastineen saamiseksi toisella kielellä oikeaksi.

Tärkeä osuus työn tekemisessä oli myös Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskuksen järjestämällä Suomi–ruotsi–suomi-sotilassanakirjan seminaarilla, johon osallistui huomattava määrä puolustushallinnon eri alojen asiantuntijoita, kielenhuoltajia ja kääntäjiä. Jatkuva yhteydenpito PvKK:n kieli- ja käänkösalan päällikköön *Magnus Hinnenbergiin*, joka PvKK:ssa on vastannut projektista, tarkastanut kommentoiden terminologian puolustusvoimien puolesta ja monin muin tavoin tukenut työtämme, on ollut sekä välttämätöntä että antoisaa. Aivan ratkaiseva merkitys on ollut Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ruotsin kielen osaston osuudella. *Mikael Reuter* ja *Charlotta af Hällström* oikolukivat konseptin, ja heidän ohjeidensa mukaan kirja käytiin uudelleen läpi täydellisesti ottaen huomioon heidän neuvonsa ja korjauksensa. Tämän jälkeen kirjassa mahdollisesti esiintyvät virheet ovat kirjoittajien, eivät tarkastajien.

Selvyttä sotilassanastoon

Yhtenä, eikä suinkaan vähäisimpänä ongelmana tässä työssä on ollut se, että on olemassa kaksi toisistaan osittain poikkeavaa ruotsinkielistä sotilassanastoa: ruotsinruotsalainen (ruotsr) ja suomenruotsalainen (suomr). Sanakirjan merkinnöillä (Suom) ja (Ruots) ilmaistaan termin kuvaavan sellaista Suomen tai Ruotsin valtion käsitettä, jolle ei ole suoraa vastinetta toisessa maassa. Sanakirjaan olemme pyrkineet mahdollisuuksien mukaan löytämään molemmat vastineet.

Alla olevien esimerkkien ruotsinkieliset termit *värnplikttid* ja *grundutbildning* tarkoittavat eri asioita Suomessa kuin Ruotsissa.

värnplikttid

värnplikttiden värnplikttider (i Finland från 18 till 60 år) (Suomessa 18:nnesta 60:nneen ikävuoteen) **asevelvollisuus** (Ruots) (den tid då någon fullgör sin värnplikttjänstgöring) (varusmiespalveluksen suorittamisaika) **varusmies** (Ruots)

grundutbildning

grundutbildningen grundutbildningar (Suom) (syftet är att ge beväringarna grundläggande kunskaper att fungera i mans-

kapsuppgifter inom gruppen) (tavoitteena on antaa varusmiehille perustiedot toimia ryhmän miehistö-tehtävissä) **peruskoulutus; grundutbildning av krigsman** taistelijan peruskoulutus; (Ruots) (omfattar allmän militär utbildning, befattningsutbildning och förbandsutbildning) (koostuu yleissotilaallisesta, tehtäväkohtaisesta ja joukkokohtaisesta koulutuksesta) **varusmiespalvelus**

Sekaannusta aiheuttaa myös Suomen ja Ruotsin puolustusvoimien samankaltainen organisaatio, jossa eri organisaatioportaista käytetään samoja nimiä. Hämmennystä lisää vielä se, että Ruotsi siirtyi juuri sanakirjan valmistumisvaiheessa uuteen organisaatioon, joka saatiin tähän sanastoon mukaan vain osittain. Seuraavat esimerkit kuvaavat juuri tällaista tilannetta organisaatioiden muuttuessa.

maanpuolustusalue

(= mpa) (Suom) **försvarsområde** försvarsområdet försvarsområden; (ruots, läh vast) **militärdistrikt** militärdistriktet militärdistrikt; (ruots aik) **militärområde** militärområdet militärområden (= milo)

försvarsområde

försvarsområdet försvarsområden (= fo)

1 (Suom) **maanpuolustusalue** (= mpa); **Västra, Östra och Norra Försvarsområdet** Läntinen, Itäinen ja

Pohjoinen Maanpuolustusalue

2 (Ruots aik) **sotilaslääninä vastaava alue** **sotilaslääni**

militärdistrikt

militärdistriktet militärdistrikt (Ruots, Suom läh vast) **maanpuolustusalue; södra militärdistriktet** (= MD S) eteläinen maanpuolustusalue; (Suom aik) **sotilaspiiri**

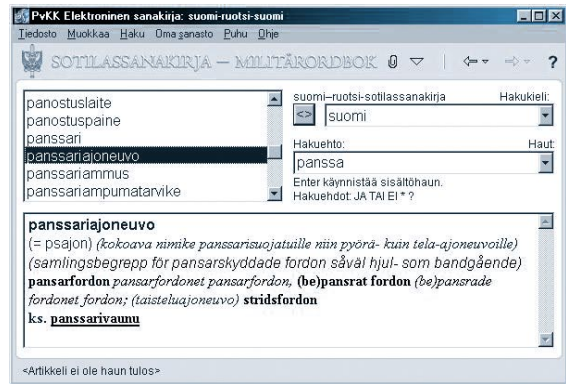
sotilaspiiri

(Suom aik); **militärdistrikt** militärdistriktet militärdistrikt; (Ruots) (maanpuolustusalueetta vastaava organisaatio) (organisation som motsvarar försvarsområde)

Termistön yhtenäistäminen on myös ollut yksi tavoitteistamme kuitenkin niin, että jo vakiintunut ruotsin kie-

Kirjoittajasta:

FM Ritva Eskola on työskennellyt Pääesikunnan kansainvälisellä osastolla. Hän on eläkkeellä ylikielenkääntäjän virasta.

Kuva 1: Sotilassanakirjan käyttöliittymä

len sanasto Suomessa ja erityisesti Uudenmaan Prikaitissa on otettu mukaan.

Sana-artikkeleita laadittaessa on pyritty noudattamaan samoja periaatteita kuin WSOY:n *Suussa suomi-ruotsi-sanakirjassa*. Rajanveto suomenruotsalaiseksi tai ruotsinruotsalaiseksi merkittyjen termien välillä on ollut vaikeaa, eikä (ruotsr)-lyhenne välttämättä tarkoita, ettei sillä merkittyä termiä voisi käyttää Suomessa tai että (suomr)-lyhenteellä merkittyä voisi käyttää vain Suomessa. Usein (ruotsr)-lyhenteellä merkitty termi on yleisruotsia.

Sanakirjan julkaisu sähköisessä muodossa

Lähes kymmenen vuoden työn tuloksena Suomi-ruotsi-suomi-sotilassanakirja on ilmestymässä CD-ROM-levyllä. Sanakirjassa on 10 056 sana-artikkelia tai hakusanaa suomesta ruotsiksi ja 11 284 ruotsista suomeksi. Sanakirjan laatimisen nyt ilmestyvässä muodossa mahdollisti Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus ja sen käytännön yhteistyö WSOY:n ja Timehouse Oy:n kanssa. Nämä yhdessä ovat luoneet sanakirjassa käytettävän uudentyyppisen tietokoneohjelman (ks. kuva 1). Sanakirjan hienouksiin kuuluu muun muassa erittäin näppärä ja nopea hakuohjelma, jonka avulla voi löytää termejä myös esimerkeistä ja määritelmistä, vaikka ne eivät esiintyisikään omina hakusanoinaan. Tärkeätä on myös se, että sanakirjaa voidaan käyttää yhdessä WSOY:n muiden sähköisten sanakirjojen kanssa.

Suomi-ruotsi-suomi-sotilassanakirja on tarkoitettu lähinnä puolustushallinnon tai sitä lähellä olevien hallinnonalojen tehtävissä työskenteleville, mutta uskoi-sim-me siitä olevan apua myös kaikille muille työssään tai harrastuksissaan sotilastermistöä tarvitseville.

Muuraustöissä Sanastokeskuksessa

Hanna Haapasalo

9

Sanastokeskuksen ilmoitustaululle on joku leikannut lehdestä sarjakuvan, jossa *Pentti Perusinsinööri* kysytään, mikä se sellainen harjoittelija on. Pentin kuvaus harjoittelijan työtehtävästä on melko tyyli: harjoittelija viettää koko päivän hälisevässä työpisteessään ja yrittää näyttää kiireiseltä tietokoneen edessä. Omaan harjoitteluajankauti Sanastokeskuksessa ei Perusinsinöörin kuvaus kuitenkaan päde. Sain tehdä vaihtelevia töitä aina termipalvelusta tekstimuurin muuraamiseen.

Kun tulin harjoittelijaksi Sanastokeskukseen noin kolme kuukautta sitten, minua jännitti. Eihän sitä koskaan voi tietää mihin kaikenlaiseen törmää, kun on kyse uudesta paikasta. Kiinnostunut olin ja innostunut saamastani mahdollisuudesta. Sanastotyö ja TSK olivat tuttuja vain opiskeluista. Heti ensimmäiseksi pääsin mukaan sanastotyön kurssille, jonka pitivät kesän työkaverini *Sirpa Suhonen* ja *Mari Suhonen*. Viimeistään kurssilla kertaantui mieleen, mikäs se taas olikaan termin ja käsitteen ero.

Yksi kesän tärkeimmistä työtehtävistäni TSK:ssa oli vastausten etsiminen termipalveluun tullessiin kysymyksiin. Tämä työ osoittautui erittäin mielenkiintoiseksi ja haasteelliseksi. Kysymyksiä tuli yleensä harvakseltaan, mutta vastausten löytäminen saattoi välillä kestää yllättävän pitkään. Toisinaan oli otsalta pyyhittävä hikeä, kun esimerkiksi yritin selvittää termien *hydrofluorocarbon* ja *fluorohydrocarbon* välistä eroa. Aina oli yhtä palkitseva tunne, kun tunninkin etsimisen jälkeen oikea termi löytyi. Eräs asia minua kuitenkin jäi vaivaamaan: onko *sukka* asuste vai vaate? Jos joku tämän selvittää, olisi kiinnostavaa kuulla vastaus!

Termipalvelun ohella tein muuraustöitä. Tämä voi ensin kuulemalta tuntua aika eksoottiselta työltä sanastokeskuksessa, mutta tehtävänäni todellakin oli valmistaa tiiliä ja koota niistä muuri. Voin vakuuttaa, että kysymyksessä ei kuitenkaan ollut Sanastokeskuksen tilojen remontti. Tiilet valmistuivat paperista, ja yhdelle toimiston seinistä muodostui vähitellen alustavaa hahmotelmaa tekstimuurista. Tiiliin oli koottu tietoa TSK:n monimuotoisesta 30-vuotisesta taipaleesta: erilaisista töistä ja valmistuneista sanastoista. Samalla tutustuin hyvin yhdistyksen historiaan ja sen moniin hankkeisiin. Moniko esimerkiksi tietää tai muistaa, että TSK:n sisäisenä harjoitustyönä valmistui monikielinen, sata käsitettä sisältänyt nau-

sanasto? Lopulliseen muotoonsa muuri muurataan alkusyksystä, ja sitä voi ihailla Sanastokeskuksen 30-vuotisjuhlilla. Idea tekstimuurista oli mielestäni hauska, ja pääsinpä koettelemaan luovuuttani.

Sanastokeskuksen, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Valtioneuvoston kielipalvelun harjoittelijoiden kesken on jo muodostunut perinteeksi tutustumiskäynti toistemme harjoittelupaikkoihin. Näin minulle ja TSK:n toiselle harjoittelijalle *Mari Junkkarille* avautui mahdollisuus näihin vierailuihin. Oli hauskaa nähdä toisia harjoittelijoita ja kuulla heidän kokemuksistaan töissään. Kun harjoittelijat olivat tulossa tutustumaan TSK:n toimintaan, sattui pieni komppellus. Valmistelimme Marin kanssa pientä tarjoilua, ja noin puoli tuntia ennen vieraiden saapumista huomasimme, että vuosia hyvin toiminut vedenkeitin ilmoitti siirtyvänsä eläkkeelle. Minä lähdin äkkiä ostamaan uutta, ja lopulta vieraat saivat teetä juodakseen.

Yksi harjoitteluni kohokohdista lienee ollut kesäretkemme Turkuun. Kävimme tutustumassa Turun linnaan ja Tuomiokirkkoon, sekä seilasimme pitkin Aurajokea. Ennen kaikkea nautimme ihanasta kesästä, hyvästä ruuasta ja toistemme seurasta. Päällimmäisenä jäi kuitenkin mieleen puistossa pelaamamme mölkkypeli, joka osoittautui lähes kohtalokkaaksi kokemukseksi. Koimme läheltä piti-tilanteen, kun heittosuoritukseni oli verottaa TSK:lta työntekijän. *Sirpa Suhonen* tietää ensi vuonna varoa halako kädessä heiluvaa harjoittelijaa.

Tätä kirjoittaessani kaupunki on jo tyhjentynyt lomiva viettämään, ja Sanastokeskuksessakin on hiljaista. Harjoitteluajani TSK:ssa on loppusuoralla, ja pian on aika palata takaisin opintojen pariin. Mielenkiinto sanastotyöhön kuitenkin jäi. Olen iloinen, että sain mahdollisuuden seurata terminologien työtä näin läheltä. Kiitos Lena, Mari S., Mari J., Saku, Anu ja *Sirpa*! Hyvää jatkoa ja onnea sanastotöihinne!

Kirjoittajasta:

Vaasan yliopistossa suomea opiskeleva Hanna Haapasalo oli alkukesän ajan Sanastokeskuksessa korkeakouluharjoittelijana.

Terminologiharjoittelijan arkea: palontorjuntaa ja termiharavointia

Mari Junkkari

10

Uhkaavasti lähestyvistä kesätyöstressistä huolimatta kirjoitin keväällä 2004 vain yhden työhakemuksen ja päätin, että mikäli se ei tuottaisi tulosta, aloittaisin gradusavottani toden teolla. Onni oli kuitenkin myötä ja sain haluamani paikan korkeakouluharjoittelijana Tekniikan Sanastokeskuksessa, josta elokuun lopussa tuli Sanastokeskus TSK.

Aloitin harjoitteluni kesäkuussa ja pääsin heti mukaan Sanastokeskuksen toimintaan. Tylsistä tai toimettomista hetkistä ei todellakaan ole sen jälkeen tarvinnut kärsiä. Mielekästä tekemistä on annettu monenlaista, mutta varsinainen päätyöni on ollut vieraskielisten, lähinnä saksalaisten, vastineiden etsiminen terminologi *Sirpa Suhosen* vetämässä hankkeessa, jossa uudistetaan vuonna 1984 ilmestynyt *Palontorjuntasanasto* (TSK 6). Siinä onkin välillä riittänyt pähkäiltävää, kun olen yrittänyt ensin selvittää itselleni *leimahduksen* ja *lieskahduksen* välistä eroa tai mitä riskiruudulla, palokatkolla ja paloturvallisuuden odotusarvolaskelmalla ylipäättään tarkoitetaan. Entä kuinka sitten saksalaiset näitä ilmiöitä nimeävätkään?

Välillä sanastotyö on helppoa ja hauskaa, termit tottelevat ja vastineet löytyvät nopeasti ja homma etenee vaivattomasti. Silti aika usein tulee myös mutkia matkaan ja kärsivällisyys voi joutua koville. Työn alla oleva määritelmä on ehkä vielä niin epämääräinen ettei itse käsitettä pysty ymmärtämään, toisinaan taas luotettavista (ja epäluotettavistakin...) vieraskielisistä lähteistä on pulaa, jolloin vastineiden esiin loihittaminen voi vaatia lähes harrypottermaisia taitoja. Kaiken kaikkiaan sanastotyö on kuitenkin hyvin mielenkiintoista, opettavaista ja palkitsevaa. Haasteita kaipaavan ei tarvitse pettyä.

Palosanastoprojektin lisäksi olen muun muassa päivittänyt Sanastokeskuksen termitietokantoja, selvitelty terminipalveluun tulleita kyselyitä, ollut mukana työsuojelusanaston uudistamishankkeen käynnistämässä ja termiinventaariossa sekä osallistunut Terminfo-lehden tekemiseen. Enpä ollut aiemmin tullut pohtineeksi yleisesti käytössä olevien termien *WWW-sivu* ja *Internet-sivu* merkityksiä ja niiden välisiä merkityseroja ennen kuin aloin kirjoittaa niistä Terminfon Termiharavaa varten.

Työnteon ohella harjoitteluaikeeni arkeen on kuulunut kevyempääkin ohjelmaa, kolmas työpäiväni oli nimittäin varattu Sanastokeskuksen jokavuotista kesäretkeä varten. Tänä vuonna kohteeksi oli valittu opiskelukaupunkini Suomen Turku, jossa sitten kävimme Turun linnassa, ris-

teilimme Pikku-Förillä ja pelasimme mölkkypeliä Vartiovuoren puistossa. Kesäkuussa pääsin lisäksi toisen harjoittelijamme *Hanna Haapasalon* kanssa Sanastokeskuksen harjoittelijoiden perinteisille vierailuille: tutustumaan valtioneuvoston kanslian kielipalveluun ja heidän sanastotyöskentelynsä sekä tietysti Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimintaan. Elokuussa Sirpa ja minä saimme palosanastotyöryhmän kokouksen yhteydessä tutustua VTT:n palotekniikan laboratorioon ja sen erilaisiin kalorimetreihin ja polttohalleihin. Pääsimmäpää seuraamaan pienimuotoista palokoettakin.

Tätä kirjoittaessani työharjoittelustani on jäljellä kuu-kauden verran, mutta jo nyt voin todeta, että Sanastokeskuksessa viettämäni aika on ollut minulle hyvin antoisaa ja työ on ollut sellaista kuten kuvittelin ja toivoin sen olevankin. Olen saanut hyödyntää käytännössä tietoja ja taitoja, joita olen oppinut kääntäjäopintojen sanastotyön kurseilla ja minisanastoja laatimalla; ja tietenkin olen oppinut myös paljon uutta niin terminologin työstä kuin erilaisista erikoisaloistakin. Todella konkreettisesti olen saanut huomata, kuinka tärkeää juuri erikoisalojen asiantuntijoiden osallistuminen sanastotyöhön on ja kuinka oleellisesti Internet helpottaa terminologin työtä. Toisinaan tuntuu jopa, että tärkein työvälineeni vastineiden etsimisessä onkin Google...

Kiinnostukseni sanastotyötä kohtaan heräsi alun perin Saksassa, Heidelbergin yliopistossa viettämäni vaihtopiskeluvuoden aikana ja ennen kaikkea *Thorsten Roelcken* terminologiakurssien ansiosta. Sittemmin kiinnostus on vain vahvistunut, ja voisin hyvin kuvitella työskenteleväni terminologina valmistumisen jälkeen. Ja mitä valmistumiseen tulee, niin pro graduni onkin yksi syy siihen, että halusin harjoittelijaksi nimenomaan Sanastokeskukseen. Työn alla on oma sanastohanke, joka liittyy Euroopan unionin liikennepolitiikassa hyvin ajankohtaiseen yhdistettyihin kuljetuksiin. Kuten toivoin, olen kesätyöni ansiosta jo monta askelta lähempänä valmista gradua ja maisterinpapereita.

Kirjoittajasta:

Mari Junkkari opiskelee Turun yliopistossa saksan kielen kääntämistä ja tulkkausta. Hän on ollut kesän ajan Sanastokeskuksessa korkeakouluharjoittelijana.

Psykiatria ja terminologiaa

Johanna Ketola & Päivi Peltoniemi

Ulla-Helena Kapiala analysoi väitöskirjassaan *Voiko mielenterveyden häiriöitä ymmärtää ja nimetä? Psykiatrian ja sen diagnoosinimikkeet* (2003) psykiatrian käsitteistöä ja sanastoa. Teoreettisena lähtökohtana hänellä on terminologiaoppi. Hänen tavoitteensa on kuvata psykiatrian käsitteiden luokittelua sekä mielenterveyden häiriöiden ymmärtämistä ja nimeämistä. Hän pyrkii osoittamaan, että psykiatrian tautiluokitusten nimikkeisiin pitää suhtautua varauksellisesti.

Kielitieteilijänä ja psykiatrian suhteen maallikkona Kapiala havainnoi asiantuntijoiden tapaa nimetä psykiatrian käsitteistöä. Aineistona hän käyttää Suomen virallisia tautiluokituksia eli *ICD-10:n* mielenterveyttä ja käyttäytymisen häiriöitä käsittelevää lukua V (1995) sekä sen täydennysosaa (1996) ja mielenterveyden häiriöiden diagnostista ja tilastollista ohjeistoa *DSM-III-R:ää* (1991) – yhteensä lähes 1700 diagnoosinimikettä. Kapialan väitöskirja on perusteellinen. Ensimmäisenä kielitieteellisenä tutkimuksena psykiatrian käsitteistöä ja sanastosta se on urauurtava ja näkökulmiltaan monipuolinen.

Psykiatria ja sen suhde kieleen

Kapiala kuvaa tutkimuksensa teoreettisessa osassa psykiatria erikoisalana ja tarkastelee, miten mielenterveyden häiriöihin on suhtauduttu eri aikoina. Kuvaus alkaa muinaisesta Egyptistä, etenee 1800-luvun alkupuolen tieteellisen psykiatrian kehitykseen ja päättyy 2000-luvun keskusteluun eri terapiamuodoista. Hän myös esittelee psykiatria tieteenä lääke-, käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteiden välimaastossa. Lisäksi hän pohtii, miten mielen-terveys määritellään usein sen häiriöiden ja oireiden kautta ja siten psyykkisten häiriöiden ja normaalin elämän välinen raja hämärtyy. Tämä osa väitöskirjaa on kokonaisuudessaan kattava, mielenkiintoinen ja tutkimuksen taustoitukseksi tarkoituksenmukainen. Lukijalle jää tosin osittain epäselväksi, miten asiat liittyvät toisiinsa ja mikä on niiden yhteys tutkimuksen analyysiosuuteen.

Teoreettinen osuus jatkuu siten, että Kapiala käsittelee psykiatrian kielen erikoiskielisyyttä. Hänen mukaansa psykiatrian kieli poikkeaa muista erikoiskielistä siten, että sen kielelliset käsitteet ovat kyseenalaisia ja epätarkkoja. Psykiatriassa havainnot ovat usein riittämättömiä ja kä-

sitejärjestelmät poikkeavat toisistaan, koska siinä pyritään kuvaamaan subjektiivisia asiantiloja. Kapiala esittelee myös analyysin kannalta keskeistä menetelmää, joka on terminologiaopin jako tarkoitetasoon, käsitetasoon ja kielelliseen eli ilmaisun tasoon sekä näitä tutkivaan tietenteorian tasoon. Koska Kapiala keskittyy tutkimuksensa myös ontittaiseen tasoon eli tarkastelee, miten kielen-ulkoinen todellisuus vaikuttaa *mielenterveyden häiriöön*, hän taustoittaa psykiatrian filosofisia ja tieteenteoreettisia käsityksiä sekä pohtii psykiatrian kielenkäytön funktioita. Kapiala osoittaa asiantuntevuutensa kielitieteilijänä taitavasti ja herättää lukijan mielenkiinnon tulevia analyysilukuja kohtaan. Edelliset seikat myös selittävät tutkimuksen tuloksia, koska osa tuloksista kumpuaa psykiatrian ja sen luonteen pohdintoista.

Mielenterveyden häiriöiden ymmärtäminen

Kapiala lähestyy mielenterveyden häiriöiden ymmärtämistä monelta kannalta. Hän pohtii maallikoiden asemaa psykiatrian käsitteenmuodostuksessa, käsitteiden luokittelun ongelmallisuutta ja *normaaliuden* käsitettä psykiatriassa. Psykiatristen nimikkeiden käyttöä ja leimaamista sekä tilastollisen käsitteen ja hoidettavan taudin suhdetta hän tarkastelee lähinnä käsitteiden *skitsofrenia* ja *masennus* kautta. Psykiatrisen luokitusjärjestelmän kehittymisestä ja tautiluokitusjärjestelmien esittelystä jälkimmäinen sopisi paremmin aineiston kuvauksen yhteyteen. Näkökulmien monipuolisuus osoittaa kuitenkin Kapialan perehtyneisyyttä aiheeseen.

Terminologisen analyysin alussa Kapiala tarkastelee ilmaisun tasolla lyhyesti käsitteen mielenterveyden häiriö yleis- ja erikoiskielisiä nimityksiä. Seuraavaksi hän analysoi käsitettä käsitetasolla ja pohtii, miten sitä voi lähestyä tutkimuksellisesti ja millaisista näkökulmista sen käsitepiirteitä voi tarkastella sekä mitkä seikat psykiatrian käsitteisiin vaikuttavat. Varsinaisia käsitepiirteitä hän saa esiin skitsofreniasta, jota hän pitää ongelmallisimpana esimerkkinä mielenterveyden häiriöstä. Tarkasteltuaan mielenterveyden häiriön ominaisuuksia tarkoitetasolla Kapiala palaa käsitetasolle ja selvittää taitavasti myös tämän käsitteen käsitepiirteitä, joita hän tosin kutsuu paikoin ominaisuuksiksi. Termien epä johdonmukaista käyttöä paikkaavat kuitenkin selkeät taulukot analyysin

eri tasoista ja käsitepiirteistä. Lopuksi Kapiala tarkastelee mielenterveyden häiriötä asiantuntijan ja maallikon tietoon ja kokemukseen liittyvistä näkökulmista. Kovin syvälliseen terminologiseen analyysiin Kapiala ei pääse, osin juuri siksi, että tarkastelu kohdistuu pääasiassa yläkäsitteeseen mielenterveyden häiriö.

Psykiatrian käsitteiden nimeäminen

Mielenterveyden häiriöiden nimeämiseen liittyen Kapiala pohtii teoreettisia näkemyksiä. Psykiatrian termejä, lähinnä sanaliittoja, hän esittelee nykyisen tautiluokituksen keskeisestä diagnoosistosta poimimiensa esimerkein. Tieteen kielen ihanteita ja käsitteitä *delfisyys* ja *kryptisyys* hän käyttää ilmaisun tason analyysissä, joka kohdistuu 130 yksisanaiseen diagnoosinimikkeeseen. Nämä hän jakaa yhdistämättömiin termeihin ja yhdysnatermeihin sekä määrittelee delfisiksi yleissanakirjoista löytämänsä diagnoosinimikkeet ja kryptisiksi erikoiskielen kuuluvat termit.

Kapiala vertaa psykiatrian termistöä sekä sosiologian termistöön että lääketieteen diagnoosinimikkeisiin ja päättää tästä, että psykiatrian termistö sijoittuu puoleenväliin arkista tietoa ja oppikirjamaista tietoa. Tarkkuuden ja neutraaliuden vaatimukseen liittyen hän pohtii konnotaatioita sekä yleiskielestä lainattuihin sanoihin liittyviä seikkoja ja toteaa, että hyvässä psykiatrisessa termissä on mukana maallikon näkökulma. Käsitteen masennus luokittelua Kapiala tarkastelee virallisten tautiluokitusten sekä erikois- ja yleissanakirjojen pohjalta ja sanoo termin olevan omakielisenä onnistunut ja helppo käyttää.

Kapiala pohtii lyhyesti myös diagnoosien merkitysten muuttumista sekä nykyisten nimitysten ja niiden mahdolliseen muuttamiseen liittyviä seikkoja. Hän tarkastelee nimeämisperusteita osin *Sanastotyön käsikirjaan* (1989) tukeutuen ja ryhmittelee tutkimusaineiston väljästi NLP:n (neuro linguistic processing) taustoittamien nimeämis-

perusteiden mukaan. Psykiatrian käsitteiden luokittelun ja nimeämisen analyysin ohella tutkimuksen konkreettisinta antia ovat pohdinnat siitä, miten käsitteitä tulisi nimetä pyrittäessä kohti humaania, hoitavaa tautiluokitusta ja nimeämistä. Pohdinnat tuovat tutkimusongelman käytännön tasolle ja työn tulokset sovellettaviksi. Kapialan mukaan diagnooseihin voidaan liittää aikaa ja paikkaa osoittavia indeksejä, niiden nimi voidaan vaihtaa myönteisemmäksi keskustelun kautta tai niissä voidaan hyödyntää kertomuksellisuutta. Psykiatri käyttää usein samoja sanoja kuin potilas, mutta eri merkityksessä.

Tukea psykiatrian sanastotyöhön

Kapiala on tarttunut väitöskirjassaan rohkeasti ja kunnianhimoisesti härkää sarvista, mutta härkä on myös jonkin verran ravistellut kirjoittajaa. Työ jää hieman hajanaiseksi monien näkökulmien takia, ja lukijan on paikoin vaikea hahmottaa, mistä kulloinkin on kyse. Tiivistämällä työstä olisi tullut lukijaystävällisempi. Tutkimusmenetelmällisestä näkökulmasta tarkasteltuna tutkimuksen tavoitteiden laajuus ja hypoteesien perustelemat-tomuus hämmentää lukijaa. Väitöstilaisuudessa vasta-väittäjä kysyi, olisiko tutkimustulos toinen, jos hypoteesit olisivat toiset. Perustelemalla valinnat olisi tämän voinut korjata.

Kapialan tutkimus antaa hyvän pohjan lähestyä psykiatrian sanastoa. Se tarjoaa maallikon näkökulman psykiatrian diagnoosinimikkeiden ymmärtämiseen ja ehdotuksia humanimpaan nimeämistapaan. Sitä voikin suositella psykiatrian alalla työskentelevien lisäksi myös psykiatrian sanastotyötä tekeville.

Kirjoittajista:

FL Johanna Ketola työskentelee suomen kielen lehtorina Vaasan yliopiston nykysuomen ja kääntämisen laitoksella ja FM Päivi Peltoniemi on saksan kielen ja kirjallisuuden laitoksella jatko-opiskelijana. Ketola analysoi tulevassa väitöskirjassaan lakitekstejä kriittisen tekstianalyysin keinoin. Peltoniemi tutkii lisensiaatintyössään käsitteiden horjuvuutta terminologiaopin avulla.

Ajankohtaista sosiaali- ja terveyssektorin termityössä

Matti Ojala

Sosiaali- ja terveyssektorin termityössä pohditaan parhaillaan referenssiterminologiaan liittyviä kysymyksiä. Terveystieteiden tunnetuin referenssitermistö on Yhdysvaltojen patologiayhdistyksen CAP:n omistama englanninkielinen *SNOMED Clinical Terms* (SNOMED CT), joka sisältää sähköisessä muodossa yli 100 000 käsitettä ja näihin liittyvät noin 200 000 synonyymiä. Joitakin vuosia sitten hollantilaiset kysivät CAP:lta SNOMED CT:n lisensoinnin hintaa. Epävirallisesti hinta oli noin viisi miljoonaa dollaria viideksi vuodeksi. Suomalaiset olisivat saaneet saman lisensoinnin ilmeisesti puolet halvemmalla. Lisäkustannuksia aiheuttaa luonnollisesti kansalliskielisten vastineiden etsimisestä englanninkielisille termeille ja digitaalisten järjestelmien rakentamisesta siten, että ne pystyvät hyödyntämään kyseistä termistöä.

Tanskalaisten strategiana on kääntää SNOMED CT pilotointia varten. Hollannissa on ehdotettu laajan EU-hankkeen käynnistämistä ei-kaupallisen tuotteen kehittämiseksi. Samassa yhteydessä tulisi ilmeisesti selvittää uusien ontologisten työkalujen (mm. Protégé) käyttökelpoisuus. Myös Suomessa on käynnistymässä sosiaali- ja terveydenhuollon referenssitermistön käyttöönottoa koskeva keskustelu. Mikäli hanke käynnistyy, se saattaa olla kansallisen tason termiprojektina kiinnostava seuran-takohde eri toimialoilla työskenteleville termityön asian-tuntijoille.

Referenssitermistön rakentamisessa on kuitenkin monia ongelmia. Lääkäriseura Duodecimilla on toki yli 100 vuotta kestänyt kunnias perinne lääketieteen termistön kerääjänä, muokkaajana ja julkaisijana. *Lääketieteen termit*-kirjassa (2002) on päähakusanoja 22 500 ja alihakusanoja 14 600. Muiden sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikuntien, esimerkiksi sairaanhoitajien, fysioterapeuttien, psykologien ja sosiaalityöntekijöiden, termityö kuten myös sosiaali- ja terveydenhuollon tietotekniikkaan liittyvä hallinnollinen sanastotyö ovat sen sijaan vasta aluillaan. Suomalainen sosiaali- ja terveydenhuollon termistö on siten melko suppea verrattuna muun muassa SNOMED CT:n termistöön. Suomalaisen termityön ongelma on lisäksi

Matti Ojala on Stakesin luokituskeskuksen johtaja.

si se, että käsitteiden määrittäminen ei ole systematisoitu lähtökohtaisesti digitaalisten järjestelmien referenssitermistöksi. Tarvittaisiin muun muassa käsitteiden välisten suhteiden analyysiä. Käytännössä tämä saattaa merkitä sitä, että nykyiset suomalaiset termistöt olisi kirjoitettava osin uudelleen.

Maailman terveysjärjestöstä WHO:stakaan ei ole tässä kysymyksessä lyhyellä tähtämällä apua. WHO:ssa termityö palvelee luokitusten rakentamista. WHO:n "ammattikielistrategiana" on luoda kansainvälinen luokitusperhe (Family of International Classifications, FIC). Luokitusten tulisi kattaa termeinä ja arviomenetelminä potilaan ongelma-alueet eli anamneesi (mm. toimintakyky), löydökset eli status, tutkimustoimenpiteet, taudinmääritys ja hoito- toimenpiteet. Toistaiseksi luokitusperheessä on vasta kaksi virallista jäsentä: Kansainvälinen tautiluokitus, ICD-10 ja Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus, ICF (Stakes, 2004).

Valtion budjetissa on vuodesta 2003 lukien ollut kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnan tukemiseen kohdennettu erillinen määräraha. Kehittämishankkeiden painoalueet määritetään hallituskaudella 2004–2007 muun muassa kansallisen terveydenhuollon hankkeen ja sosiaalialan kehittämishankkeen pohjalta. Näiden kummankin hankkeen osana rahoitetaan tietotekniikan kehittämistä. Terveyshankkeen eräs tavoite on aikaansaada vuoden 2007 loppuun mennessä valtakunnallinen digitaalinen potilaskertomusjärjestelmä. Tämän osatavoitteen toteuttamiseen ja potilaskertomusjärjestelmän myöhempään kehittämiseen liittyy läheisesti kysymys: mikä on kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon referenssitermistön tarve ja mahdollisen käyttöönoton aikataulu. Mikäli hanke käynnistyy, se edellyttää mittavia resursseja ja toteutus joka tapauksessa useita vuosia. Alustavia selvityksiä on tehty ja jatkoselvittelyn tulokset ovat toivottavasti käytössä vuoden 2006 budjettikeskusteluja varten.

Toukka vai tunnisteväline? Tietoturvan termisuosituksia

Mari Suhonen

14

Syyskuussa Sanastokeskuksen TSK-julkaisusarjassa ilmestyy sarjan 31. julkaisu, *Tiivis tietoturvasanasto*. Sanasto laadittiin työryhmässä, johon kuului asiantuntijaedustajat Elisa Oyj:stä, Finnet-liitto ry:stä, F-Securesta, liikenne- ja viestintäministeriöstä, TeliaSonera Finland Oyj:stä ja Viestintävirastosta. Sanastosta tulee osa hallituksen kansallista tietoturvastrategiaa, jolla pyritään edistämään tietoturvaa ja lisäämään kansalaisten ja yritysten luottamusta tietoyhteiskuntaan.

Tiivis tietoturvasanasto sisältää termitietueina 82 käsitettä, jotka on määritelty ja joille on annettu suomenkieliset termisuositukset sekä näille ruotsin- ja englannin-kieliset termivastineet. Itse asiassa sanastosta löytyy tietoa useammastakin käsitteestä, koska joissakin termitietueissa kerrotaan myös tietueen pääkäsitteeseen liittyvistä käsitteistä.

Sanaston tavoitteena on auttaa tavallista tietokoneen käyttäjää ymmärtämään, mitä tietoturva tarkoittaa, mitä esimerkiksi tiedon käsittelyyn työpaikalla tai Internetin käyttöön liittyvät tietoturvatilat oikeastaan ovat ja mitä erilaiset tietoturva edistävät keinot tarkoittavat. Sanastossa esitellään myös muutamia keskeisiä suomalaisia tietoturva-asioista huolehtivia organisaatioita. Viestintää ja tiedonhakua helpottanevat erityisesti sanaston suomenkieliset termisuositukset ja näiden ruotsin- ja englanninkieliset vastineet. Sanastosta toivotaankin olevan hyötyä muun muassa termiongelmia pähkäileville tietoturva-alan ammattikielen käyttäjille, kuten kääntäjille, toimittajille ja tiedottajille.

Termisuositusten periaatteita

Tietoturvasanaston työryhmä pyrki antamaan suomenkielisinä termisuosituksina yleensä asiantuntijoiden tunteita, käyttöön jo vakiintuneita termejä. Käytännössä vakiintuneen termin muuttaminen on usein hankalaa, vaikkei kyseinen termi kaikkein loogisin vaihtoehto olisikaan. Vanhakin termi jää todennäköisesti elämään, jolloin pyrkimys selkeään viestintään saattaa synnyttää vain uuden synonyymien vanhan termin rinnalle ja aiheuttaa väärinkäsityksiä.

Silloin kun samasta käsitteestä käytetään useampaa termiä, otimme tähän sanastoon mukaan yleisimmät ja työryhmän parhaina pitämät termit. Toisinaan katsottiin

parhaaksi mainita myös termejä, joita ei haluta käytettävän kyseisestä käsitteestä. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi *käytettävyyden* synonyymeina toisinaan käytettävät termit *saatavuus* ja *palveluvarmuus*. Näitä termejä työryhmä toivoi käytettävän ainoastaan viittaessa käytettävyyttä suppeampiin käsitteisiin: kun käytettävyyden voi tarkoittaa sekä tiedon, palvelujen että järjestelmien hyödynnettävyyttä, saatavuutta suositetaan käytettäväksi vain tiedon hyödynnettävyydestä ja palveluvarmuutta vain palvelujen ja järjestelmien hyödynnettävyydestä.

Ruotsin- ja englanninkielisiä termivastineita on sanastoon otettu mukaan useita silloin, kun käytettyjen lähteiden ja kielten asiantuntijoilta saatujen kommenttien perusteella on näyttänyt siltä, että kyseisessä kielessä käytetään hyvin yleisesti useampaa eri termiä. Ruotsin- ja englanninkielisille termeille on annettu myös suppeampiin tai laajempiin käsitteisiin viittaavia termejä, joita käytetään yleisesti myös varsinaisen määritelmää täysin vastaavan termin sijaan. Suppeammat ja laajemmat termit on ilmoitettu selkeästi sanastossa.

Termisuosituksista päättäminen ja kaikkien mielestä parhaan termin löytäminen suositukseksi ei ole aina helppo – tai edes mahdollista. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä Tiiviin tietoturvasanaston termisuosituksista ja tietoa siitä, miten juuri näihin termeihin päädyttiin.

Tietoturva ja tietoturvallisuus – keinot ja tavoite?

Tietoturvasanastoa kun laadittiin, piti tietysti aloittaa määrittelemällä itse tietoturva. Alan kielenkäytössä esiintyvät termit *tietoturva* ja *tietoturvallisuus*, joita molempia käytetään useassa eri merkityksessä. Termien taustalta löytyi kaksi käsitettä, jotka haluttiin määritellä tässä sanastossa:

- 1) järjestelyt, joilla pyritään varmistamaan käytettävyyden, tiedon eheys ja luottamuksellisuus
- 2) olot, joissa tietoturvariskit ovat hallinnassa.

Kun käsitteet olivat selvillä, työryhmän täytyi pohjata termien käyttöä. Onko toinen käsitteistä nimeltään tietoturva ja toinen tietoturvallisuus – ja kumpi on kumpi? Yleiskielen perusteella voisin itse käyttää tietoturva-termiä järjestelyistä ja tietoturvallisuus-termiä oloista. Onko kuitenkin todennäköistä, että ihmiset käytännössä osaavat tietoisesti valita lyhyemmän termin puhuessaan järjestelyistä ja pidemmän tarkoittaessaan oloja? Entä voiko puhuja tai kirjoittaja olettaa viestin vastaanottajan ymmärtävän termin merkityksen oikein?

Työryhmä epäili, ettei termejä suosituksista huolimatta käytettäisi systemaattisesti oikeista käsitteistä.

Päädymme suosittamaan lyhyempää ja käytössä yleisempää tietoturva-termiä molempien käsitteiden nimitykseksi ja sen rinnalla käytettäväksi tietoturvallisuus-termiä molemmissa tapauksissa. Ainoastaan lyhyttä tietoturva-muotoa suositetaan käytettäväksi yhdyssanojen osana, kuten termissä *tietoturvauhka*.

tietoturva (1); tietoturvallisuus (1)

sv informationssäkerhet (1); > datasäkerhet (1)
(tietoaineistoturvallisuudesta)

inte: dataskydd *n*

en information security (1); > data security (1)
(tietoaineistoturvallisuudesta)

järjestelyt, joilla pyritään varmistamaan käytettävyys, tiedon eheys ja luottamuksellisuus

Tietoturvan (1) järjestelyjä ovat esimerkiksi salaus ja varmuuskopiointi sekä palomuurin, virustorjuntaohjelman ja varmenteiden käyttö.

Tietoturvaan (1) kuuluu muun muassa tietoaineistojen, laitteistojen, ohjelmistojen, tietoliikenteen ja toiminnan turvaaminen.

Yhdyssanojen osana suositetaan käytettäväksi sanaa tietoturva.

tietoturva (2); tietoturvallisuus (2)

sv informationssäkerhet (2); > datasäkerhet (2) (tietoaineistoturvallisuudesta)

en information security (2); > data security (2) (tietoaineistoturvallisuudesta)

olot, joissa tietoturvariskit ovat hallinnassa

Sanasta termiksi

Erityisesti tietoturvasanan alussa peruskäsitteinä esiteltävien käsitteiden nimitykset ovat usein termitettyjä eli yleiskielestä lainattuja. Termittämistä pidetään hyvänä terminmuodostuskeinona silloin, kun termi antaa maallikolle oikeansuuntaisen mielikuvan käsitteestä. Esimerkki hyvästä termittämällä muodostetusta termistä on *käytettävyys*.

käytettävyys

sv tillgänglighet; > informationstillgänglighet
en availability

ominaisuus, joka ilmentää sitä, miten tieto, järjestelmä tai palvelu on niihin oikeutettujen hyödynnettävissä haluttuna aikana

Käytettävyys-käsitteen sisällön maallikkokin pystyy päättämään termistä yleiskielen tuntemuksensa perusteella. Sen sijaan *tiedon eheyden* ja *aitouden* määritelmät herättivät hämmennystä lausuntokierroksella, koska sanat on otettu tietoturva-alalla yleiskielestä poikkeavaan käyttöön.

Työryhmällemme eheys oli selvä ja melko helposti määriteltävä käsite, kun taas aitouden olennaisista piirteistä päättäminen vaati huomattavasti enemmän pohdiskelua. Tuloksena oli seuraavat määritelmät:

tiedon eheys; eheys

sv dataintegritet; informationsintegritet; integritet (1);
~ informationskvalitet

en data integrity; integrity

tiedon ominaisuus, joka ilmentää sitä, että tiedon sisältö ei ole muuttunut

aitous

sv autenticitet; riktighet
en authenticity; genuineness

ominaisuus, joka ilmentää tiedon eheyttä ja sitä, että tiedon alkuperäinen lähde on se, joka sen väitetään olevan

CD-Perussanakirjan mukaan adjektiivilla *eheä* on seuraavat merkitykset:

eheä

1. esineistä: rikkoutumaton, vahingoittumaton. (esim. eheät sukut)
2. viivoista, pinnoista tms.: yhtenäinen, katkoton, katkeamaton. (esim. huone, jossa on vähän eheää seinäpintaa)
3. ominaisuuksista ja suhteista: yhtenäinen, kiinteä, tasapainoinen, ristiriidaton, särötön, kypsä. (esim. Taiteellisesti eheä sommitelma. Tekijänsä ehein romaani. Eheä, tasapainoinen luonne. Eheä maailmankuva.)

CD-Perussanakirjan mukaan eheys ei siis suoranaisesti sisällä muuttumattomuuden merkitystä, mikä kuitenkin on työryhmän asiantuntijoiden mielestä olennaisinta tiedon eheys-käsitteessä. Vaikka esimerkiksi *tiedon muuttumattomuus* saattaisi olla yleiskielen kannalta loogisempi termi, on eheys jo asiantuntijoiden mielestä ja lähdeaineiston perusteella niin vakiintunut termi, että sen

muuttaminen muuttumattomuudeksi ongelmitta olisi tässä vaiheessa hankalaa.

Tiedon eheyttä eli tiedon sisällön muuttumattomuutta pidettiin olennaisena osana myös aitous-käsitteessä tiedon alkuperäisen lähteen oikeellisuuden ohella. Yleiskielessä *aito* tarkoittaa CD-Perussanakirjan mukaan oikeaa, väärentämätöntä, autenttista, todellista ja puhdasta. Yleiskielen merkityksiin ei siis tässäkin sisälly suoraan muuttumattomuuden merkitystä. Maallikoille viestittäessä termit tiedon eheys ja aitous vaativatkin luultavasti tarkennusta esimerkiksi määritelmän tai muunlaisen selityksen avulla. Pelkkien termien perusteella käsitteiden sisältö ei hahmotu riittävän selkeästi.

Uusia termejä

Vaikka työryhmä päätyi useimmiten suosittamaan jo olemassa olevia termejä, tietoturvasanastossa esiintyy kaksi nimenomaan tässä projektissa luotua termiä: *verkkotiedustelu* ja *tunnisteväline*.

Verkkotiedustelu tarkoittaa tietoverkossa tapahtuvaa toimintaa, jossa kerätään ja tutkitaan kohteesta saatavissa olevaa tietoa esimerkiksi vakoiluohjelman avulla. Asiantuntijat käyttävät käsitteestä termiä *skannaus*, joka on muodostettu lainasanana englanninkielisistä termeistä *scan* ja *scanning*. Termi skannaus saattaa kuitenkin aiheuttaa väärinkäsityksiä, koska sitä käytetään suomessa jo muissa merkityksissä, joista tavallisille tietotekniikan käyttäjille taitaa olla tutuin Tietotekniikan termitalkoissa määritelty skannaus:

skannata

en to scan

muuntaa esimerkiksi paperilla tai filmillä oleva kuva tai teksti tietokoneella käsiteltävissä olevaan muotoon optisen lukulaitteen avulla

Termi verkkotiedustelu kuvaa skannausta paremmin termin paikkaa käsittejärjestelmässä eli siinä näkyy suhde yläkäsitteeseen (*tiedustelu*) ja määritellään tämä tiedustelu nimenomaan tietynlaiseksi, verkossa tapahtuvaksi.

*verkkotiedustelu

mieluummin kuin: skannaus

sv kartläggning av datanät; skanning

en scan; scanning; > port scanning; > footprinting

tietoverkossa tehtävä tiedustelu

Verkkotiedustelu voidaan toteuttaa esimerkiksi vakoiluohjelman avulla.

Hankalampaa oli keksiä termisuositusta käsitteelle, jonka määritelmä kuuluu: *sähköisen tunnisteen käyttämiseen ja suojaamiseen tarkoitettu väline*. Tämän käsitteen englanninkielinen termi on *token*, joka on vakiintunut asiantuntijoiden suomenkieliseenkin kielenkäyttöön.

Sanakirjoissa sanalle token annetaan esimerkiksi seuraavanlaisia suomenkielisiä vastineita: *lahjakortti, kuponki, rahake, poletti, merkki, osoitus*. Mikään näistä ei tuntunut luontevalta vaihtoehdolta suomenkieliseksi termiksi. Poletti-termiä suositetaan joissakin sanastoissa token-termin vastineeksi, mutta työryhmän jäsenet kokivat termin vieraaksi eivätkä uskoneet sen yleistyvän käyttöön jatkossakaan.

Työryhmässä tuli esiin yhtenä ehdotuksena suomenkielinen termi *toukka*, jota suomenkieliset asiantuntijat käyttävät token-sanana vastineena. Toukka-termi oli mukana lausuntokierroksella, jolla se keräsi odotetusti aika paljon kommentteja. Toukka miellettiin ennemminkin ammattislangiin sopivaksi kuin yleiseen käyttöön sopivaksi termiksi ja toisaalta toukka-termin ajateltiin sekaantuvan haittaohjelmatyypistä käytettävään *mato*-termiin. Lisäksi erään kommentoijan mielestä toukka-termiä käytetään oikeastaan aivan eri käsitteestä, jonka englanninkielinen termi myöskin on token. Kommenttien perusteella toukka jäi pois sanastosta.

Määritelmässä esiintyvien käsittepiirteiden avulla käsitteelle luotiin myös aivan uusi termiehdotus *tunnisteväline*, jolloin käsite on termin perusteella helpommin yhdistettävissä muihin käsitteisiin. Termi saattaa johdattaa asiaa tuntemattomankin ajatukset nimenomaan tunnistamisessa käytettävään välineeseen. Oheisessa kaaviossa (ks. kaavio 1) näkyy tunnistevälineen sijoittuminen käsitejärjestelmään.

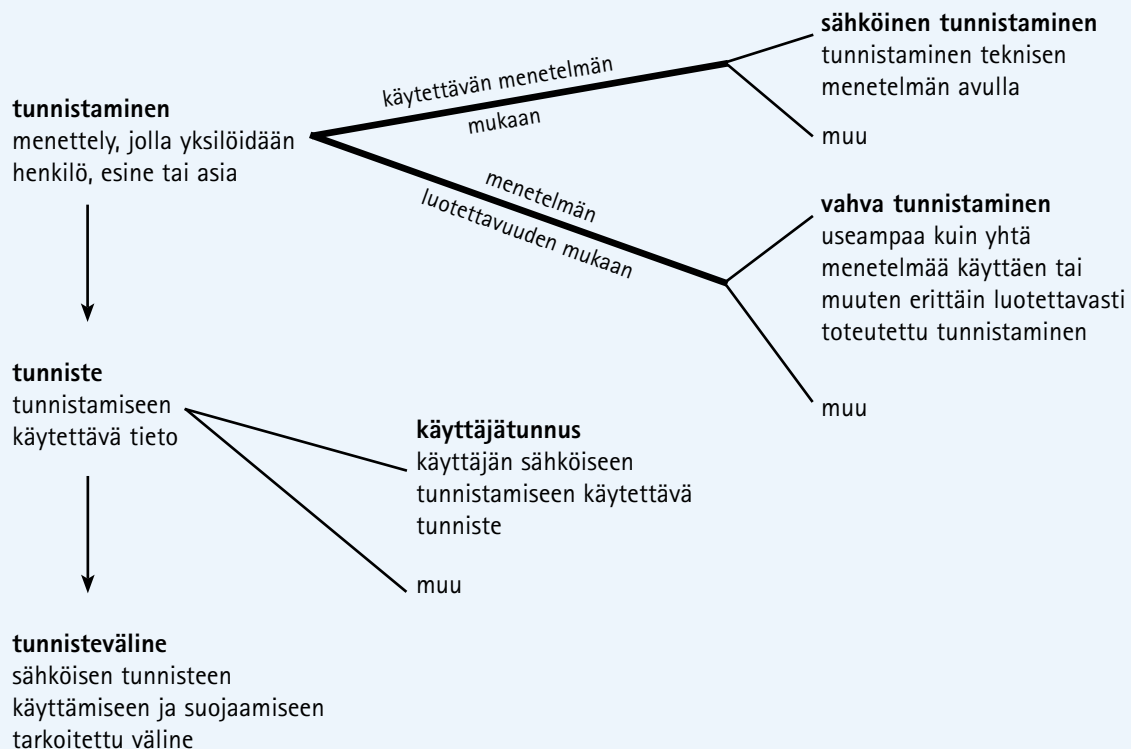
*tunnisteväline

sv informationsbärare; token *n*

en token

sähköisen tunnisteen käyttämiseen ja suojaamiseen tarkoitettu väline

Tunnistevälineitä ovat esimerkiksi SIM-kortti, USB-laite ja sirukortti.

Kaavio 1. Tunnistevälineen sijoittuminen käsitejärjestelmään

Irtaantuminen englanninkielisestä lähtötermistä *token* juuri *token*-termin kohdalla olevan erityisen hankalaa asiantuntijoille. Lieneekö syynä se, ettei englanninkielinen *token*-sana ja sen merkitys välttämättä ole äidinkieltään suomenkielisille entuudestaan tuttu, jolloin termi ei luo suomenkieliselle mitään erityisiä mielleyhtymiä vaan englanninkielinen termi tuntuu ainoalta oikealta tavalta ilmaista juuri tätä käsitettä? Halu käyttää *token*-termiä näkyy myös ruotsin kielessä. Ruotsissa on haluttu keksiä omakielinenkin vastine tälle termille, ja ruotsalainen Datatermgruppen suosittaa käytettäväksi termiä *informationsbärare*.

Lopuksi

Tietoturvaan liittyvät käsitteet ja osittain termitkin osoittautuivat työn kuluessa ennako-oletusten mukaisesti suhteellisen vakiintumattomiksi. Alan asiantuntijoista koostunut työryhmä joutui pohtimaan samoja käsitteitä monesti useassakin kokouksessa, ja työn loppuvaiheessa järjestetyllä lausuntokierroksella saimme vielä kommenttien palautteessa uusia näkemyksiä. Toivottavasti nyt tehty sanasto auttaa osaltaan tietoturva-alan käsitteistön ja termistön vakiinnuttamisessa.

Tiivis tietoturvasanasto julkaistaan Taloustieto Oy:n kustantamana ja sitä voi tiedustella kustantajalta.

Leppoisasti käännosteknologiaa Savonlinnassa

Sirpa Suhonen

18

Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos järjesti 10.–11.6.2004 käännosteknologiatapahtuman Savonlinnassa. TTE2004:ssa (Translation Technology Event) käsiteltiin käännosteknologiaa monelta kannalta: aiheina olivat niin kääntäminen, terminhallinta, tekninen kirjoittaminen, lokalisointi kuin kääntäjien opetuskin.

Termit järjestykseen

Terminhallinnan tärkeyttä korostettiin useammassakin esitelmässä. *Lennart Waje* käännostalveluja tarjoavasta Xplanation-yrityksestä oli sitä mieltä, että asiakkaiden ei pitäisi investoida käännosteknologiaan, vaan omaan osaamisalueeseensa. Käännostalveluja tarjoavien yritysten puolestaan pitää ottaa selvää, millä termeillä yrityksessä asioista puhutaan ja kirjoitetaan ja käyttää niitä tekemisissään käännostissa.

Sirpa Suhonen Tekniikan Sanastokeskuksesta (TSK) esitteli TSK:ssa tehtävää sanastotyötä ja siinä käytettäviä erilaisia ohjelmia. TSK:ssa käytettävät sanastotyökalut voidaan periaatteessa jakaa kolmeen luokkaan: tekstinkäsittely-, tietokanta- ja terminhallintaohjelmat. Julkaistavia sanastoja tehdään tekstinkäsittelyohjelmilla, Tietotekniikan termitalkoot ja Pankki- ja rahoitussanasto näkyvät tietokantaohjelman avulla ja TSK:n sisäinen termipankki toimii terminhallintaohjelmalla. Lisäksi Suhonen kertoi esityksessään TSK:ssa suunnitteilla olevasta uudesta XML-pohjaisesta sanastotyökalusta.

Jari Reilion mukaan myös Kone Oyj:ssa on jo pitkään ymmärretty oikean termistön tärkeys. Koska Kone toimii yli 40 maassa, kääntämistä monille kielille tarvitaan paljon. Koneen asiakirjat kirjoitetaan englanniksi, ja jotta niistä tulisi yksiselitteisiä, selkeitä ja helposti käännettäviä, Koneella on päädytty käyttämään yksinkertaistettua englannin kieltä. Sen lisäksi Koneella on oma sisäinen termipankki, joka sisältää hisseihin liittyvää erikois-termistöä. Termipankkia ylläpidetään jatkuvasti, ja se on kaikkien Koneen työntekijöiden sekä ulkopuolisten kääntäjien käytettävissä.

Laatua viestintään

Arto Sinkkonen AAC Globalista painotti, että lokalisointia tarvitaan yrityksen kaikissa toiminnoissa. Yrityksen haluaman viestin läpimenon varmistamiseksi yrityksen kielen

pitäisi olla yhtenäistä myynnissä ja markkinoinnissa, tuotedokumentoinnissa, ohjelmistokehityksessä, yritysviestinnässä ja talousraporteissa sekä asiakaspalvelussa ja WWW-sivuilla. Yhtenäinen termistö on yksi tekijä sanoman perillemenossa. Kieli- ja lokalisointitekniikat voivat auttaa yhtenäisen yrityskielen luomisessa, mutta Sinkkonen mukaan ei ole olemassa mitään yhtä ainoaa työkalua, joka voisi tehdä kaiken, vaan yrityksen täytyy löytää itselleen sopiva työkalujen yhdistelmä. Työkalut ja työprosessit on integroitava, jotta yrityksen jokaisella osastolla tai alueella ei olisi omaa tapaansa hoitaa viestintää.

Työstään voi nauttia. Näin ainakin väitti *Nicholas Hill*, joka toimii teknisen kirjoittamisen laadunvarmistajana BGS Finlandilla. Lisäksi hän on myös Suomen tekniset dokumentoijat ry:n puheenjohtaja. Lain mukaan jotkin tuotteet, esimerkiksi lääkkeet ja kodinkoneet, ovat epätäydellisiä, jos niissä ei ole tuoteselostetta. Tuotteita on voitava käyttää turvallisesti, siksi tarvitaan tuoteselosteita. Hill pohti muun muassa sitä, mitä tapahtuisi, jos ihmiset jo kaupassa vaatisivat käyttöohjeen nähtäväksi ja ostopäätökseen vaikuttaisi ratkaisevasti käyttöohjeen selkeys. Hill mietti myös sitä, millaisia ominaisuuksia tekniseltä kirjoittajalta vaaditaan. Kirjoitustaidon lisäksi tekninen kirjoittaja tarvitsee ihmissuhdetaitoja – hänen täytyy osata kysyä, jos tuotedokumentoinnissa on jotain epäselvää. Tekniseltä kirjoittajalta vaaditaan lisäksi kykyä oppia uutta nopeasti ja viestiä tehokkaasti. Kärsivällisyys, joustavuus ja mielikuvitus ovat myös tarpeen jatkuvasti muuttuvien asiakirjojen kanssa työskennellessä.

Tutkimuksesta tuotteeksi

Nick Wright toimii kaupallisena johtajana Edinburghin yliopistossa Edinburgh–Stanford Link -nimisessä yliopistojen välisessä yhteistyöhankkeessa. Hänen esitelmänsä aiheena oli kieliteknologian muuntaminen liiketoiminnaksi. Projektin päätavoitteena on saada aikaan uusia kaupallisia tuotteita kieliteknologian alalla. Keksintöjen lisäksi tarvitaan rahoitusta, jotta ideasta syntyisi tuote. On myös tutkittava, mitä ihmiset oikeasti haluavat ja mistä he pystyvät maksamaan, jottei turhaan kehitellä tuotteita, joista kukaan ei olekaan kiinnostunut. Edinburghin yliopiston kieliteknologian tutkimus on erittäin kehittynyttä. Skotlantilaiset yritykset voivat ottaa yhteyt-

tä Wrightiin ja kysyä, löytyisikö yliopistolta sopiva ja kiinnostunut opiskelija tai tutkija tekemään jotain tiettyä kieliteknologiaan liittyvää tehtävää, esimerkiksi puheentunnistuksen tarkentamisessa.

Koulutuksen haasteet

Tapahtuman viimeisen esityksen piti *Riitta Jääskeläinen* Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitokselta. Hänen aiheenaan oli tietotekniikan tuomat haasteet kääntäjien koulutuksessa. Hän esitteli muutamia tutkimuksia, joissa oli kysytty kääntäjiltä ja kääntäjäopiskelijoilta, kuinka paljon he käyttävät erilaisia käännösteknologiaohjelmia työssään ja kuinka paljon he kokivat niistä hyötyvänsä. Lopuksi osanottajat saivat esittää mielipiteensä siitä, mitä opiskelijoille pitäisi opettaa käännösteknologiasta. Osanottajat korostivat sitä, että vahva kielitaito on perusedellytys, jotta voi toimia kääntäjänä. Monien kanta oli se, ettei mitään tiettyä ohjelmaa kannata opettaa, koska ohjelmat kehittyvät ja vaihtuvat nopeasti. Sen sijaan oleellista on se, että opiskelijat us-

kaltaisivat rohkeasti käyttää ja opetella käyttämään uusia, erilaisia ohjelmia.

Esitysten ulkopuolelta

Tapahtumassa oli mahdollista tutustua moniin kieliteknologiaratkaisuja tarjoaviin yrityksiin. Tarjolla oli tietoisukuja ja esittelyjä niin elektronisista sanakirjoista, käännös- ja terminhallintaohjelmista, audiovisuaalisen kääntämisen avuksi tarkoitetuista ohjelmista kuin opetusohjelmista. Kansainvälisen viestinnän laitoksen käännöspajat olivat myös tutustumisen arvoisia. Tilat ja laitteet ovat modernit ja opiskelijoiden käytössä on runsaasti erilaisia kieliteknologiaan liittyviä ohjelmia, muun muassa elektronisia sanakirjoja, termipankkeja, käännösmuisteja, konekäännösohjelmia ja korpusaineistoja.

Olavlinna ja kuulas kesäilta antoivat hienot puitteet tapahtuman gaalailalliselle. Seminaarivieraat saivat ensin kuulla hieman linnan historiasta ja pääsivät sen jälkeen nauttimaan ruoasta Kuninkaansaliin. Kesäisen kauden Savonlinna oli leppoisa kongressikohde.

LUKUfilis on nuorten lukijoiden äänenkannattaja!
Tilaa nyt näytenumero postimerkin hinnalla!

Lukukeskuksen julkaiseman Suomen ainoan nuorten kirjallisuuslehden **LUKUfiliksen** keskeistä sisältöä ovat kirjailijahaastattelut ja kirjailijoiden kolumnit. **LUKUfilis** arvostelee jokaisessa lehdessä noin 20 kirjaa. Kriitikot ovat lukio- ja yläasteikäisiä nuoria ja ammattikritikoita. **LUKUfiliksen** päätoimittaja on kirjailija Tuija Lehtinen. **LUKUfilis** tarjoaa nuorille kirjoittajille mahdollisuuden kokeilla siipiään ja saada tekstejään julkisuuteen.

LEHDEN ARVO 8 €

TILAUSKORTTI

Kyllä, kiitos! Saan **LUKUfilis**-lehden näytenumeron postimerkin hinnalla, lehden arvo on 8 €.

Nimi (tiedot mielellään tekstaamalla)

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin päivisin Puhelin iltaisin

Liimaa postimerkki tähän.

STELLATUM OY
LUKUfilis-lehti
Asemapäällikönkatu 7
00520 Helsinki

LAHJAIDEA! Tilaa **LUKUfilis** omien lasten lisäksi myös kummit ja lapsenlapsille! Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Anna Ahmatova (kuva Orava)

Terminfo 3/04

Näytenumeron saa vain kerran. Tarjous on voimassa Suomessa ja koskee niitä, joilla ei ole voimassa olevaa tilausta. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oy:n ulkopuolelle.

Termiharava-palstalla käsitellään ajankohtaisia tai ongelmallisiksi osoittautuneita termejä. Lukijat voivat lähettää lehden toimitukselle ehdotuksia sopivista aiheista.

– DIGISOVITTIMEN TOIMIKORTTI

Digisovittimen kautta voidaan tavallisten digitaalisten televisiolähetysten lisäksi katsella myös maksullisia kanavia sekä hyödyntää erilaisia lisäpalveluja. Edellytyksenä on kuitenkin, että sovittimessa on joko valmiina tai jälkikäteen asennettuna salauksenpurkujärjestelmä ja paikka *salauksenpurkukortille*.

Lisäpalveluiden käyttöön tarvittavalle kortille ei ole vielä vakiintunut mitään tiettyä termiä vaan käytössä on useampia termejä, jotka on muodostettu eri käsitepiirteiden perusteella. Tekniseltä toteutukseltaan kortti on *toimikortti* eli *älykortti*. Termiä *ohjelmakortti* puolestaan käytetään, kun toimikorttia käytetään maksullisten kanavien ja kanavapakettien tilaamiseen ja termiä *maksukortti*, kun toimikorttia käytetään esimerkiksi pankkiasioiden hoitamiseen ja ostosten maksamiseen. Sellaiselle kortille, johon on yhdistetty sekä ohjelmakortin että maksukortin toiminnot, ei toistaiseksi ole vakiintunutta termiä.

– PUHEKAISTA

Puhekaistalla tarkoitetaan eräiden suomalaisten puhelinoperaattoreiden tarjoamaa palvelua, joka mahdollistaa puhelujen soittamisen ja vastaanottamisen laajakaistaliittymän eli käytännössä Internetin kautta.

Internet-yhteyksikäytäntöjä (IP) hyödyntävät *VoIP*- eli *IP-puhelut* perustuvat VoIP (Voice over IP)-tekniikkaan, jonka avulla ääni muunnetaan IP (Internet Protocol)-liikenteeksi ja välitetään Internetissä puhelinverkon sijaan. Tämä on mahdollista niin lankapuhelimen, matkapuhelimen kuin tietokoneenkin välityksellä.

VoIP-puheluita lienee selvintä kutsua *Internet-puheleiksi*. Puhekaista on vain parin yrityksen antama kaupallinen nimi palvelulle, jossa Internet-puheluita välitetään Internet-laajakaistaliittymän avulla. Internet-liittymä ei kuitenkaan ole välttämätön Internet-puheluja varten.

– WWW-SIVU, INTERNET-SIVU

Termit *WWW-sivu* ja *Internet-sivu* ovat aiheuttaneet pohdintaa siitä, voidaanko niitä käyttää toistensa synonyymeinä.

Internet on lukemattomista aliverkoista koostuva maailmanlaajuinen, yleinen tietoverkko, jonka kautta hyödynnetään erilaisia palveluita kuten esimerkiksi sähköpostia, keskusteluryhmiä, tiedostojen siirtoon käytettävää FTP:tä (File Transfer Protocol) ja WWW:tä (World Wide Web).

WWW on siis Internet-pohjainen tiedonjakelupalvelu, jossa tieto esitetään hypertextimuodossa, eli teknisesti WWW-sivut toteutetaan HTML (Hyper Text Markup Language)-koodilla. HTML-koodi kertoo WWW-selainohjelmalle, miltä HTML-asiakirjan, eli käytännössä WWW-sivun, teksteineen ja kuvineen tulisi näyttää. Näin ollen Internetissä vastaan tuleva WWW-sivu tai Internet-sivu on selaimen tekemä tulkinta HTML-asiakirjasta, joka voi sisältää tekstin lisäksi viittauksia esimerkiksi kuviin, grafiikkaan tai linkkeihin, jotka sivulle halutaan ladata.

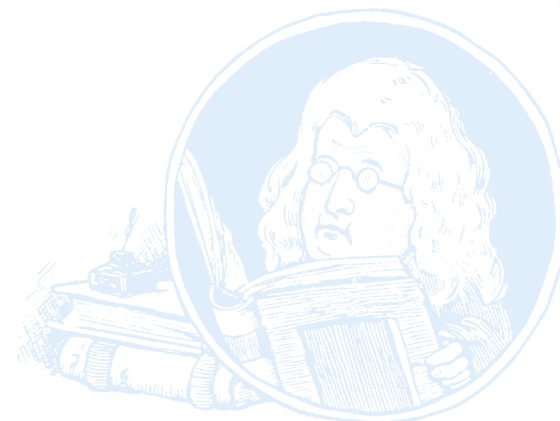
Vaikka termeillä WWW-sivu ja Internet-sivu viitataan usein samaan käsitteeseen, on kuitenkin järkevää käyttää teknisesti täsmällisempää termiä WWW-sivu, jota käytetään myös alan kirjallisuudessa.

– WIZARD, VELHO

Terminfon edellisessä numerossa (2/2004) Termiharavaan oli tarttunut termi *velho*, jota on syytä käsitellä uudemman kerran saamamme lukijapalautteen perusteella.

Englanninkielinen termi *wizard* tarkoittaa tietokoneen aputoimintoa, ohjelman lisäominaisuutta, joka opastaa käyttäjää jonkin tehtävän (kuten uuden ohjelman asentamisen) toteuttamisessa vaihe vaiheelta. Termille on useita suomenkielisiä vastineita, joista vakiintuneimmat lienevät *velho* ja *ohjattu toiminto*. Mutta koska rakkaalla lapsella on monta nimeä, käytössä näyttää olevan myös muita vastineita kuten *apuri*, *avuste*, *opastusvelho*, *opaste* ja *avustaja*. Avustajalla tosin viitataan yleisemmin Microsoftin Office-avustajaan (Office Assistant) ja opasteella ohjetoimintoon (Help) kuin ohjattuun toimintoon, joten sekaannuksen välttämiseksi niitä olisi syytä välttää ohjattun toiminnon merkityksessä.

Käytössä olevista termeistä ohjattu toiminto on selvästi ymmärrettävin myös niille, jotka eivät ole aiemmin olleet tekemisissä kyseisen toiminnon kanssa.

• *Suomi–indonesia-sanakirja*

Immanuel ja Tuula Sinen laatima *Suomi–indonesia-sanakirja* on kieliparin ensimmäinen julkaistu yleissanakirja. Sanakirjassa on lähes 11 000 sanaa ja sanontaa. Yleisanaston lisäksi se kattaa jonkin verran myös erikoiskielistä sanastoa. Kirja on suunnattu sekä suomalaisille että indonesialaisille.

Sanakirjassa on liitteenä arkikielen ilmauksia aihepiireittäin. Erillisinä kappaleina esitetään muun muassa tervehdykset, viikonpäivät ja kuukaudet, kellonaika, perhesuhteet, ilmansuunnat sekä vihannekset ja hedelmät. Mukaan on otettu myös muutamia mallikeskusteluja postissa, pankissa, sairaalassa ja ravintolassa. Indonesialaisia käyttäjiä silmällä pitäen kirjassa on lisäksi pieni informaatiopaketti Suomesta ja tärkeimmistä kotisivuista.

Sanakirjaa voi ostaa useimmista kirjakaupoista noin 40 euron hintaan.

Immanuel ja Tuula Sine.
Suomi–indonesia-sanakirja.
Immanuel Sine, Helsinki 2003. 186 s.
ISBN 952-99031-4-6.

- *Terminologiguiden – en introduktion till terminologiarbete i teori och praktik*

Ruotsalainen Terminologisentrum TNC on julkaissut *Heidi Suonuutin* laatimasta sanastotyön oppaasta *Guide to Terminology* ruotsinkielisen version *Terminologiguiden – en introduktion till terminologiarbete i teori och praktik*. Ruotsinkielistä opasta on alkuperäisteokseen verrattuna jonkin verran muokattu, jotta se sopii laajemmalle kohdeyleisölle ja Ruotsin oloihin.

Opas sisältää järjestelmällisen sanastotyön keskeiset periaatteet ja työmenetelmät havainnollistettuina käytännön esimerkeillä. Oppaassa tarkastellaan käsitteanalyysiä, määritelmien kirjoittamista, termivalintaa ja sanasto-projektin eri vaiheita. Lopussa on lyhyt sanastotyön sanasto, jossa on keskeiset ruotsinkieliset termit sekä niiden suomen- ja englanninkieliset vastineet.

Guide to Terminology on julkaistu englannin ja ruotsin lisäksi myös kiinaksi, kroatiaksi ja esperantoksi.

Opasta voi tilata 150 kruunun hintaan (ei sisällä arvonlisäveroa eikä postitusta) TNC:stä Internetin kautta osoitteesta <http://www.tnc.se> tai sähköpostitse osoitteesta tnc@tnc.se.

Heidi Suonuuti.
Terminologiguiden – en introduktion till terminologiarbete i teori och praktik.
Terminologisentrum TNC, Solna 2004. 48 s.
ISBN 91-631-4906-0.

- *Suomi–venäjä–suomi kulinaarinen sanasto*

Kirsi Viljaalan laatima *Suomi–venäjä–suomi kulinaarinen sanasto* on alan ensimmäinen suomalais–venäläinen sanasto. Se käsittää perinteisten venäläiseen keittiöön kuuluvien ruokalajien ja raaka-aineiden lisäksi moderniin kansainväliseen keittiömaailmaan liittyviä termejä. Mukana ovat myös tärkeimmät suomalaiset, ukrainalaiset, valkovenäläiset ja kaukasialaiset ruoat.

Sanastossa käsitellään omissa luvuissaan ruoan-valmistusta, keittiötarvikkeita ja tarjoiluun liittyviä sanoja, ruoka-aineita, juomia ja ruokalajeja. Termivastineen lisäksi sanojen merkitys on tarvittaessa selostettu lyhyesti.

Kirjan käyttöä helpottavat suomalainen ja venäläinen aakkosellinen hakemisto sekä aksenttimerkinnät. Kirja sisältää paljon keittiö- ja ravintola-alan ammattilaisten käyttämiä sanoja, joita ei löydy tavallisista sanakirjoista. Kirjassa on myös lyhyt johdanto venäläiseen ruoka- ja tapakulttuuriin.

Suomi–venäjä–suomi kulinaarinen sanasto on hyödyksi niin kääntäjille, ravintola-alan ammattilaisille kuin matkailijoillekin. Se sopii myös jokaiselle venäjän kielestä ja ruokakulttuurista kiinnostuneelle.

Kirjan voi hankkia noin 40 euron hintaan kirjakaupoista tai suoraan Restamarkin verkkokaupasta osoitteesta <http://www.restamark.fi> tai sähköpostitse osoitteesta tilaukset.restamark@shr.fi.

Kirsi Viljaala.
Suomi–venäjä–suomi kulinaarinen sanasto.
Restamark, Helsinki 2003. 188 s.
ISBN 951-9185-31-3.

- *Nykysuomen keskeinen sanasto*

Timo Nurmen laatima *Nykysuomen keskeinen sanasto* sisältää 17 000 yleisimmin käytössä olevaa suomen kielen sanaa ja sanontaa. Teos on aiemmin ilmestynyt nimellä *Suomen kielen sanakirja ulkomaalaisille*. Sanakirja soveltuu suomea vieraana kielenä opiskelevien lisäksi myös suomea äidinkielenään puhuville, erityisesti koululaisille ja opiskelijoille.

Sanakirja on koottu kielenkäyttäjän käytännön tarpeita ajatellen. Kirja antaa perustiedot sanojen taivutuksesta, tavutuksesta ja oikeinkirjoituksesta. Hakusanojen merkitykset on esitetty lyhyesti ja ymmärrettävästi ja sanojen käyttöyhteyksistä on annettu runsaasti esimerkkejä kokonaisina lauseina. Hakusanoina on myös suomen kielen idiomaattisia ilmauksia, fraaseja ja keskenään kollokoivia sanapareja. Lisäksi mukaan on otettu vierassanoja ja lyhenteitä selityksineen sekä tärkeimmät koti- ja ulkomaiset paikannimet taivutuksineen. Tarvittaessa hakusanoille on annettu myös niiden ääntöasut.

Nykysuomen keskeinen sanasto on ennen kaikkea taivutussanakirja. Paitsi vieraskielisen myös suomea äidinkielenään puhuvan on joskus vaikea ratkaista, minkälaiset sanojen taivutusmuodot ovat hyväksytyjä tai mahdollisia. Kirjassa esitetään lisäksi joitakin perusmuodosta voimakkaasti poikkeavia taivutusmuotoja omina hakusanoinaan, jotka opastavat oikean perusmuotoisen hakusanan jäljille.

Sanakirjaa myydään kirjakaupoissa noin 45 euron hintaan.

Timo Nurmi.
Nykysuomen keskeinen sanasto.
Gummerus, Helsinki 2004. 1239 s.
ISBN 951-20-6686-6.

- *Tieto- ja dokumentointisanasto*

Suomen Standardisoimisliitto SFS on vahvistanut maaliskuussa kansainvälisen standardin ISO 5127:2001 suomalaiseksi kansalliseksi standardiksi *SFS-ISO 5127 Tieto- ja dokumentointisanasto*. Standardi on uudistettu versio 1980-luvulla julkaistusta ISO 5127 -sarjasta.

Standardin tarkoitus on helpottaa kansainvälistä tietohuoltoalan viestintää. Siinä esitellään alaan liittyviä käsitteitä kuvaavat termit määritelmineen sekä niiden keskinäiset suhteet. Standardi kattaa kirjastoihin, dokumentointi- ja tietopalvelukeskuksiin, indeksointipalveluihin, arkistoihin, informaatiotutkimukseen ja kustannusalaan liittyviä käytäntöjä.

Standardi sisältää suomenkielisten termien ja määritelmien lisäksi termien englanninkieliset vastineet. Standardin lopussa on suomenkielisten termien hakemiston lisäksi englannin- ja ranskankielisten vastineiden hakemistot.

Standardi maksaa noin 159 euroa ja sisältää painetun standardin lisäksi sähköisen version CD-ROM-levyllä.

SFS-ISO 5127 Tieto- ja dokumentointisanasto.
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2004. 157 s.

- *Alumiini ja alumiiniseokset. Termit ja määritelmät. Osa 3: Kierrätysmetalli*

Viime huhtikuussa vahvistettiin eurooppalainen standardi EN 12258-3:2003 suomalaiseksi kansalliseksi standardiksi *SFS-EN 12258-3 Alumiini ja alumiiniseokset. Termit ja määritelmät. Osa 3: Kierrätysmetalli*. Standardissa määritellään kierrätysalumiinia ja alumiiniseoksia koskevia termejä, jotta yhteydenpito alumiiniteollisuuden ja viranomaisten välillä helpottuisi.

Standardissa käsitellään muun muassa erilaisia kierrätysmetallityyppejä, kierrätysmetallin koostumusta, sen talteenottoa ja prosessointia sekä kierrätysmetallin näytteenottoa ja analysointia. Standardi sisältää suomen- ja englanninkielisten termien ja määritelmien lisäksi hakemistot suomeksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi.

Standardi maksaa noin 35 euroa.

SFS-EN 12258-3 Alumiini ja alumiiniseokset.
Termit ja määritelmät. Osa 3: Kierrätysmetalli.
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2004. 17 s.

- *Kemikaaleilta ja mikro-organismeilta suojaavat käsineet. Osa 1: Sanasto ja vaatimukset*

Suomen Standardisoimisliitto SFS on vahvistanut maaliskuussa eurooppalaisen standardin EN 374-1:2003 suomalaiseksi kansalliseksi standardiksi *SFS-EN 374-1 Kemi-kaaleilta ja mikro-organismeilta suojaavat käsineet. Osa 1: Sanasto ja vaatimukset*. Se korvaa standardin SFS-EN 374-1:1994.

Standardi määrittelee vaatimukset kemikaaleilta ja mikro-organismeilta suojaaville käsineille sekä niiden yhteydessä käytettävät termit. Standardi sisältää suomen- ja englanninkielisen tekstin. Liitteenä on testikemikaaliluettelo.

Standardi maksaa noin 30 euroa.

SFS-EN 374-1 Kemikaaleilta ja mikro-organismeilta suojaavat käsineet. Osa 1: Sanasto ja vaatimukset.
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2004. 15 s.

Sanastostandardeja voi tilata Suomen Standardisoimisliitto SFS:stä (puh. 09-149 9331) ja ostaa SFS:n verkkokaupasta osoitteesta <http://www.sfs.fi/>.

Terminfo-lehden tilaukset:

www.stellatum.fi

☎ (03) 225 1948

tilaajapalvelu@stellatum.fi

Changes in the air

Page 3

It was decided in the annual meeting of the Finnish Centre of Technical Terminology (TSK) in the spring that the TSK's name will be changed and that private persons may be accepted as members. The new name for the association is *Sanastokeskus TSK ry* in Finnish, *Terminological centralen TSK rf* in Swedish. The unofficial English name is the Finnish Terminology Centre TSK. The short form TSK may be used in all languages in informal situations. Although the change is moderate, it was considered necessary since the TSK works on many other special fields than technology, too.

The other important change concerns membership of the TSK's. The change enables private persons to become members in addition to corporations. We hope that this change will enlarge and diversify the TSK's membership and put more emphasis on ideology. Individual membership offers a good possibility to follow the development and events in the field of terminology.

Every member gets Terminfo newsletter, invitations to the TSK's meetings and reduced prices on the TSK's courses. Term service is only for corporation members. The suggested fee for individual members is 50 euros, the member meeting will decide on that this autumn.

These changes in the TSK's constitutions happen conveniently in our 30th anniversary. The occasion will be celebrated in an afternoon symposium on the 6th October.

Antti Rainio – Navigation expert is interested in the mapping of languages

Page 4

Antti Rainio, coordinator of Navinova Ltd and member of the TSK's board of directors, understands the importance of terminology work. The field of personal navigation develops fast, and positioning techniques and various services based on positioning have become part of everyday life. Experience in the special language of a new field has pointed out that with terminology work problems in communication can be avoided and in the same time even money can be saved.

Rainio is a Master of Science in Technology. Since he has always been fascinated by maps, he chose land survey as his major in the Helsinki University of Technology, and worked for a long time in the National Land Survey of Finland. In the middle of the 1990s he moved to the Ministry of Finance and as a project manager made plans to develop the Finnish information society.

An idea to start the Personal Navigation (NAVI) programme came up in the spring 1998, and it became one of the seven national top projects suggested by the information society strategy. The aim of the programme was to develop and test positioning services and devices taking into account consumer demand and the limits of technology. A NAVI network based on the programme was created. This cooperation forum on mobile location supports companies in their work.

The newest forum, where Rainio acts as the coordinator, is ITS Finland. The purpose of this network is to utilise information and communication technology in transport. Rainio emphasizes that it is important to bring participants to work together in joint projects which no company could handle alone.

In the spring 2001 the NAVI management board decided to compile a vocabulary on personal navigation and positioning together with the TSK. The purpose of the *Vocabulary of Positioning* was to give recommendations on Finnish terms and to create precise Finnish equivalents for English terms. The vocabulary was published in June 2002, and it contains about hundred concepts. Rainio says it was rewarding to participate in terminology work. "When technology develops, new terms must also be developed. There is much new in the field that requires defining."

Rainio has been a member of the TSK's board of directors since the autumn 2003. He thinks that it is important to make terminology work better known. "Terminology work should be taken into account more often in dif-

ferent projects and program planning." According to Rainio terminology work helps to know one's own field. "I learned a lot of new things when I took part in the compilation of the vocabulary. When one has to think how things differ and why we need different terms, it is possible to learn the structure and reference frame of a special field."

Rainio does not think that the language of personal navigation and positioning differs greatly from other special languages. The field is closely related with technology, so language tends to be exact. As in other technical languages, the use of English is wide and terms are often borrowed from it. Although experts often use English, Rainio has a strong opinion about the status and importance of the Finnish language. "Finnish is a value as such, and it must be developed and protected. Terminology work is a part of this work for Finnish and Finland. A language is a matter of self-respect, when we as Finns stand in the arena of nations."

Rainio does not abandon navigation in his hobbies either. Maps and positioning services are needed at sea as well since he spends his leisure time by boating.

Finnish–Swedish–Finnish military dictionary

Page 7

In this autumn the first modern and large Finnish–Swedish–Finnish dictionary on military terms will be published in electronic format. It has been compiled by M.Sc. *Ritva Eskola* and colonel *Olof Thodén* on assignment by the Finnish Defence Forces Education Development Centre and it contains over 10.000 entries from Finnish into Swedish and vice versa.

The importance of international military cooperation in Finland's security policy has increased. Versatile and wide military cooperation between Finland and Sweden has enhanced the need for Swedish. The need for an up-to-date dictionary was clear. There were only few, partly outdated glossaries. Military terms could not be found or there were several equivalents from which the correct or wrong one could be chosen by guessing. Mere term equivalents are not usually enough in order to write understandable texts, and this became one important criterion when thinking about the structure of the dictionary. The new dictionary clarifies terms with examples and definitions.

One big problem in this work has been that there are two Swedish military terminologies that partly differ from

each other: Swedish spoken in Sweden and Swedish spoken in Finland. There are concepts in both languages that don't have direct equivalents in the other language. Misunderstandings are also caused by the similar organization of defence forces in Finland and Sweden because same names are used for different organization levels. The purpose has been to harmonize terms but the Swedish terminology that already has been established in Finland is included in the dictionary.

The dictionary is mainly meant for those who work in the defence administration or administrative tasks related to it, but the compilers believe that it will also be useful for all who need military terminology in their work or hobbies.

Psychiatry and terminology

Page 11

Ulla-Helena Kapiala analyses in her doctoral thesis "Can mental disorders be understood and named? Psychiatry and its diagnostic terms" (2003) the concepts and terminology of psychiatry. Her objective is to describe the classification of psychiatric concepts and the understanding and naming of mental disorders. She tries to demonstrate that the terms in the classification of diseases in psychiatry should be regarded cautiously. As a linguist and a layperson in psychiatry Kapiala observes the way experts give names to psychiatric concepts. As her material she uses Finland's official classification of diseases, i.e. Chapter V of ICD-10 on mental health and behaviour disorders, its supplementary part and diagnostic and statistical guidelines on mental disorders DSM-III-R – in all almost 1.700 diagnoses.

In her thesis Kapiala discusses how mental health is often defined through its disorders and symptoms, so the line between psychic disorders and normal life becomes unclear. According to her the special language of psychiatry differs from other special languages so that its linguistic concepts are questionable and inaccurate. In psychiatry observations are often insufficient and concept systems differ from each other, since it aims at describing subjective situations.

In her terminological analysis Kapiala first considers the standard and special language designations of the concept *mental health* on the expression level. Then she analyses the concept on the concept level and considers how it can be approached scientifically and from which viewpoints its characteristics can be observed and which facts affect psychiatric concepts.

Kapiala compares the terminology of psychiatry with the terminologies of sociology and medicine and concludes that psychiatric terminology situates in the middle between everyday information and textbook information. She states that a good psychiatric term includes the layperson's viewpoint.

Kapiala also contemplates how the meanings of diagnoses have changed. She considers how concepts should be designated when aiming at humane classification of diseases. According to her indexes pointing to time and place can be added to diagnoses or the designation may be changed to a more positive one through discussion.

Terminology work in social and health sector

Page 13

Questions related to reference terminologies are being considered in the terminology work of the social and health sector in many countries, including Finland. The most well-known reference terminology is SNOMED Clinical Terms owned by the College of American Pathologists. It contains over 100.000 concepts and about 200.000 synonyms related to them.

There are many problems when building a reference terminology. In Finland, the Finnish Medical Society Duodecim has an honourable tradition of collecting, editing and publishing medical terms for more than 100 years. Their newest medical dictionary contains 22.500 main entry words and 14.600 sub entry words. However, the terminology work for other professions than doctors in the social and health sector, such as nurses, physiotherapists and social workers, is in its infancy. When compared with SNOMED terms, the Finnish terminology in this field is quite limited. There is also the problem that definitions for concepts have not been systematized for a reference terminology in digital systems. This may mean that the current Finnish terminologies should be partly rewritten.

One aim of a current Finnish health development project is to create a national digital patient record system by the end of 2007. A question linked to the meeting of this objective and the further development of the patient record system is: what is the need for social welfare and health care reference terminology and the timetable for possible implementation. If the project is started, it will require extensive resources and take years to implement.

Term recommendations in information security

Page 14

The 31st publication in the TSK series, *the Compact Vocabulary of Information Security*, will be published in September. The vocabulary will be a part of Finland's national information security strategy which aims at improving information security and increasing citizens' and enterprises' confidence in the information society.

The vocabulary contains 82 concepts which have been defined and given Finnish term recommendations and Swedish and English equivalents. The purpose of the vocabulary is to help the ordinary computer user to understand what information security means, what information security threats are and what the different methods are that improve information security. It is hoped that the book will be useful for those who need information security terms in their work.

The work group which compiled the vocabulary usually recommended such Finnish terms that are already established and known by the experts in the field. In practice, it is difficult to change an established term, even if that term would not be the most logical alternative. The old term will probably prevail, and then the effort for clear communication may only create a new synonym besides the old term and cause misunderstandings. However, in few cases the work group also created new Finnish terms. These were cases where the existing terms were used in other meanings or were misleading.

When more than one Finnish term is used for the same concept, the ones that the work group considered the most common and best were included in the vocabulary. There are many Swedish and English equivalents in such cases where sources and language experts have proved that it is common in the language in question to use many different terms. There are also narrower and broader equivalents for concepts, and they are clearly indicated as such in the vocabulary. It is not always easy – or even possible – to decide on term recommendations and to find such a term that all would consider the best.

In information security the designations for basic concepts are sometimes borrowed from the general language. It is a good way of making terms when the term gives a correct idea of the concept for a layperson. Such a term is e.g. *availability*.

Translation technology in Savonlinna

Page 18

TTE2004 (Translation Technology Event) was organised by the University of Joensuu at Savonlinna in 10–11 June. Translation technology was handled from many points of view in the event: translation, terminology management, technical writing, localisation and translator training.

The importance of terminology management was emphasized in many presentations. *Lennart Waje* from the translation solution company Xplanation said that translation companies must find out what terms are used in their client company and use these terms in their translations. *Sirpa Suhonen* from the TSK told about the terminology work done in the TSK and the methods used for terminology management. *Jari Reilio* from Kone Ltd. told about Kone's solutions to translation and terminology management problems, e.g. Kone Simplified English and elevator termbank.

Arto Sinkkonen from AAC Global emphasized that localisation is needed in every activity of a company, from sales and marketing, product documentation to client service. *Nicholas Hill* from BGS Finland discussed the work of a technical writer and what does it take to be a good technical writer.

Nick Wright works as a Commercial Manager for the Edinburgh–Stanford Link which is a research collaboration into speech and language technology. He discussed how to translate language technology into business benefit. *Riitta Jääskeläinen* from the University of Joensuu focussed on IT challenges in translator training and presented few researches where translators and translator students had been asked how much they use different translation technology programs in their work and how useful they consider the programs.

It was also possible to see demos on electronic dictionaries, translation and terminology management programs, aids for audiovisual translation as well as educational programs. The modern language laboratory facilities of the university could also be visited during the event.

Literature

Page 21

Basic glossary on Finnish

Timo Nurmi's Nykysuomen keskeinen sanasto (basic glossary on contemporary Finnish) contains 17.000 most commonly used Finnish words and phrases. It is suitable for those who study Finnish as a foreign language. It gives basic information on inflection, hyphenation and spelling. The meanings of words are explained shortly and there are numerous examples on use. Entry words also include Finnish idioms, phrases and collocations. Some foreign words and abbreviations with explanations and the most important Finnish and foreign place names with inflections are included. Information on pronunciation is given when necessary.

New standards

The Finnish Standards Association SFS has published standards *SFS-EN 374-1 Protective clothes against chemicals and micro-organism. Part 1: Terminology and performance requirements*, *SFS-EN 12258-3 Aluminium and aluminium alloys. Terms and definitions. Part 3: Scrap* and *SFS-ISO 5127 Information and documentation. Vocabulary*. All the standards contain terms and definitions in Finnish and terms in English. Standards SFS-EN 374-1 and SFS-EN 12258-3 contain also definitions in English and SFS-EN 12258-3 has a list of terms in French and German. Information and documentation standard has an index containing terms in French and an electronic version on a CD-ROM in addition to printed text.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 21–23.

27

www.tsk.fi

Sanastokeskus TSK tarjoaa termeihin ja ammattikieliin liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja sekä kirjoja että sähköisessä muodossa. Termipankki TEPA on käytettävissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 9.00–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yksityishenkilöitä, yrityksiä, liikelaitoksia, käännoistimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Terminologicentralen TSK erbjuder experthjälp i frågor som berör terminologi och fackspråk. TSK:s huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor både i tryckt och elektronisk form. Termbanken TEPA finns tillgänglig på adressen <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:s bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket är öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl. 9.00–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av privatpersoner, företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.